O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№

Ушбу сонда:
ТАРАҚҚИЁТНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ 2
ИПОТЕКА КРЕДИТИ 3
ХУСУСИЙЛАШТИРИШ ВА МАЖБУРИЯТ 4
ЎҚУВЧИНИ ҲУРМАТ ҚИЛАЙЛИК!

MEZON:

Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларидан, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақаларидаги маблағларга ҳисоблаб чиқарилган фоизлардан ҳамда бундай маблағлар фойдаланилишидан фуқаролар ва Халқ банки оладиган бошқа даромадлардан, жамғариб бориладиган пенсия тўловларидан, шунингдек жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағлари айланмасидан солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар олинмайди.

"ФУҚАРОЛАРНИНГ ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТЎҒРИСИДА"ГИ ҚОНУН, 14-МОДДА

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 35 (441)
2005 йил 20 сентябр
сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

ЯРАШУВ

шарқона табиатимиз ва миллий қадриятларимизга мос

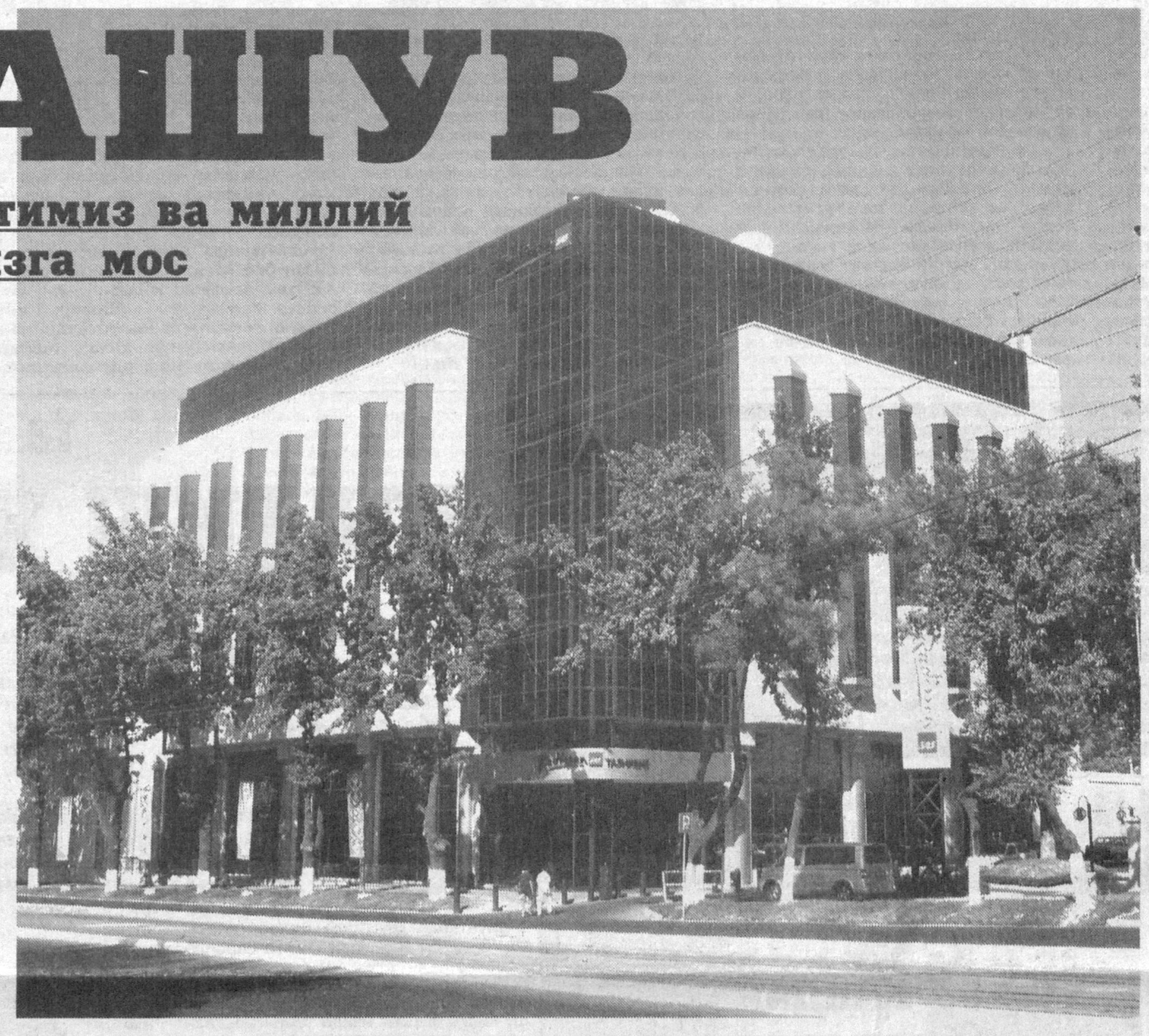

Кечиримлилик, бағрикенглик сингари фазилатлар азалдан халқимиз томонидан қадрланиб келинади. Айбини бўйнига олган, узр сўраб, қилган қилмишига пушаймон бўлган кишининг тавба-тазаррусини инобатга олиш юксак инсонпарварлик амалларидан саналади. Зотан, Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаб айтганидек, жиноятнинг олдини олиш, унга қарши курашиш самарадорлиги жазонинг оғирлиги ва шафқатсизлигига эмас, балки биринчи навбатда қонунни бузган шахс жазонинг муқаррарлигини нечоғли англашига боғлиқ.

Мустақиллик йилларида мамлакатимиз суд-ҳуқуқ тизимида ислоҳотлар босқичма-босқич амалга оширилди. Содир этилган жиноят учун қаттиқ жазолаш жиноятчиликнинг олдини олиш ва унга қарши курашнинг муқаррарлиги тамойилига таянган ҳолда жазо тайинлашда инсонпарварлик нуқтаи-назаридан ёндашишга кенг эътибор қаратилди. 2001 йилнинг 29 августида Олий Мажлис томонидан **"Жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят-процессуал ҳамда Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида"**ги қонуннинг қабул қилиниши жиноятчиликка қарши кураш ва унинг олдини олиш билан боғлиқ давлат сиёсатида туб ўзгаришлар рўй беришига омил бўлди. Натижада, қисқа муддатда Жиноят, Жиноят-процессуал ва Жиноят-ижроия кодексидаги қатор меъёрларга ўзгартириш ҳам қўшимчалар киритилиб, айрим моддалар янги таҳрирда баён қилинди. Жумладан, Жиноят кодексига **"Ярашганлиги муносабати билан жиноий жавобгарликдан озод қилиш тўғрисида"**ги 66-1-моддасининг киритилгани, яъни амалиётга ярашув муносабати билан жиноий жавобгарликдан озод этиш институтининг жорий этилиши жамоатчилик томонидан илиқ кутиб олинди. Ярашув институтининг қўлланиши билиб-билмай хато қилган, қилмишидан пушаймон кишилар тақдирида ижобий томонга кескин ўзгариш ясамоқда. Биз қуйида ҳикоя қиладиган икки ҳаётий воқеа ҳам бунинг далилидир. Ургут туманидаги "Ургут — Қоратепа" автомобил йўлида шу йил 4 май куни эрталаб йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлди. Жўрабек Юсупов ўзи бошқараётган "Жигули"нинг тезлигини оширгани оқибатида машинани бошқаролмай қолиб, йўлнинг қарама-қарши томон чиқиб қолган ва қаршисидан келаётган ҳайдовчи К. Ҳошимов бошқарувидаги "Дамас"га урилган.

Бу ҳодиса Ж.Юсупов томонидан йўл ҳаракати қоидаларни бузгани оқибатида юз берган. Суд-тиббий экспертизанинг хулосасига кўра, К.Ҳошимов ўртача оғирликдаги тан жароҳати олган.

Йигирма икки ёшли Ж.Юсупов машинани ҳайдовчилик гувоҳномасисиз, ишончнома билан бошқарган. Ўз-ўзидан аёнки, унинг йўл ҳаракати қоидаларини тўлиқ билишига ҳеч ким кафил бўлолмайди. Боз устига айрим ёшларимизнинг ўзларига ортиқча ишонишлари унга ҳам бегона эмас.

Ушбу ҳодиса юзасидан бўлиб ўтган суд мажлисида жабрланувчи К.Ҳошимов судга ихтиёрий равишда ариза билан мурожаат қилиб, судланувчи билан ярашишгани, ўзига етказилган моддий ва маънавий зарар тўлиқ қопланганини, Ж.Юсуповга нисбатан ҳеч қандай даъвоси йўқлигини баён этди ва жиноят ишини тугатишни сўради. Ўз навбатида судланувчи ҳам жабрланувчи билан ярашгани, етказган моддий ва маънавий зарарни тўлиқ тўлаганини баён этиб, судга мурожаат этди.

Суд судланувчи Ж.Юсуповнинг жабрланувчи билан ярашгани, унга етказилган моддий ва маънавий зарарни қоплагани, айбдор айбига иқрорлиги, муқаддам судланмагани, қилмишидан пушаймонлигини ҳисобга олиб, Жиноят кодексининг 66.1-моддасига асосан жиноят ишини тугатди. Ҳаёт бўсағасида турган ёш йигитнинг ножоиз ҳаракати унинг келажагини ўйлаб кечирилдики, бундан тегишли хулоса чиқариб олиш энди Жўрабекнинг ўзида қолади.

Ҳа, бу ёруғ оламда инсон боласининг бошига не савдолар тушмайди дейсиз. Иссиқ жоннинг иситмаси бўлганидек, кишининг боши ёстиққа текканда ёки бирор-бир ташвишга рўпара келганда, қўшнилар оғирни енгил қилиб кунингга ярайди. Ота-боболаримиз азалдан: "Ҳовли олма, қўшни ол", деб бежизга айтишмаган. Бироқ қўшнилар ҳам ҳар хил-да...

Тўйчи билан Алибой қўшни яшашади. Ўрталарида кичкина боғ бор. Ёз кунларининг бирида Тўйчи ширакайф ҳолда боғда ўтирганди. Йўлдан Алибой ўтиб қолади. Тўйчи уни ҳузурига чақирди. Мастлиги боис, йўқ жойдан жанжал чиқариб, бўш арoқ шишасини олиб Алибойни уради, унга тан жароҳати етказади. Бу билан Т. Эралиев ўзи билмаган ҳолда Жиноят кодексининг 109-моддаси, 2-қисмидаги жиноятни содир этганди. Оқ арoқ ўзининг қора ишини қилади — ғазаб отига минган Тўйчи қўшнисига қўл кўтараётган пайтда на унинг оиласини, на тўрт нафар фарзандини ва на бу қилмиши учун судланишини ўйламайди.

Жабрланувчи А.Султонов кенг кўнгиллик қилиб, қўшнисини кечирди. Тергов идорасига ўзаро ярашиб кетгани, айбдор етказган моддий-маънавий зарарни қоплагани, хуллас, унга нисбатан ҳеч қандай даъвоси йўқлигини баён этиб, ариза берди. Т.Эралиев ҳам бу "ҳунари"ни бошқа такрорламаслигини, пушаймонлигини айтиб, мурожаат қилди. Эгилган бошни қилич кесмайди, деганларидек, томонларнинг ярашувига асосан, Ургут туман суди мазкур жиноят ишини ҳам тугатди.

Бир зум ўйлаб кўрайлик. Хўш, ўткинчи бу дилхиралик туфайли айбдор қамоқ жазосига ҳукм қилинганда оқибати қандай кечарди? Шубҳасиз, унинг фарзандлари юрагида қоладиган алам йиллар давомида унутилмас, бунинг устига икки ўртада кечирилмас адоват пайдо бўлмасмиди?

Кечиримли бўлиш, яхши-ёмон ҳодисалар рўй берганда бағрикенглик қилиш халқимиз табиати, миллатдаги улуғ фазилат ва бу фазилат қадриятларимизга бағоят мослиги шунда кўринади. Аслида жиноий жазоларни эркинлаштириш, одиллик ва инсонпарварликни биринчи ўринга қўйиш адолатпарварликнинг нишонасидир.

Бекбута БОБОЖОНОВ

Qonun ijodkorligi

Жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этиш шароитида парламентнинг ўз ваколатларини самарали амалга ошириши, ҳар томонлама асосли ва пухта қарорлар қабул қилиши ҳамда қонун ижодкорлиги борасидаги ишининг сифатини кескин ошириш муҳим аҳамият касб этади.

Табиийки, қонун чиқарувчи ҳокимият тизими ислоҳ этилганлиги ва икки палатали парламент тузилганлиги натижасида қонун ҳужжатларини ишлаб чиқиш ҳамда қабул қилиш тартиби ва технологияси тубдан ўзгарди. Қонун ижодкорлиги жараёнининг босқичлари, қонунларни ишлаб чиқиш шакл ва услублари такомиллашди, ўзига хос хусусиятга эга бўлган янги институтлар жорий этилди. Қонун ижодкорлиги фаолиятида рўй берган бундай янгилик ва ўзгаришлар энг аввало, қабул қилинаётган қонун лойиҳаларининг сифатини кескин оширишга замин яратди.

ПАРЛАМЕНТНИНГ КЕЛИШУВ КОМИССИЯСИ:
ТАКЛИФ ВА МУЛОҲАЗА

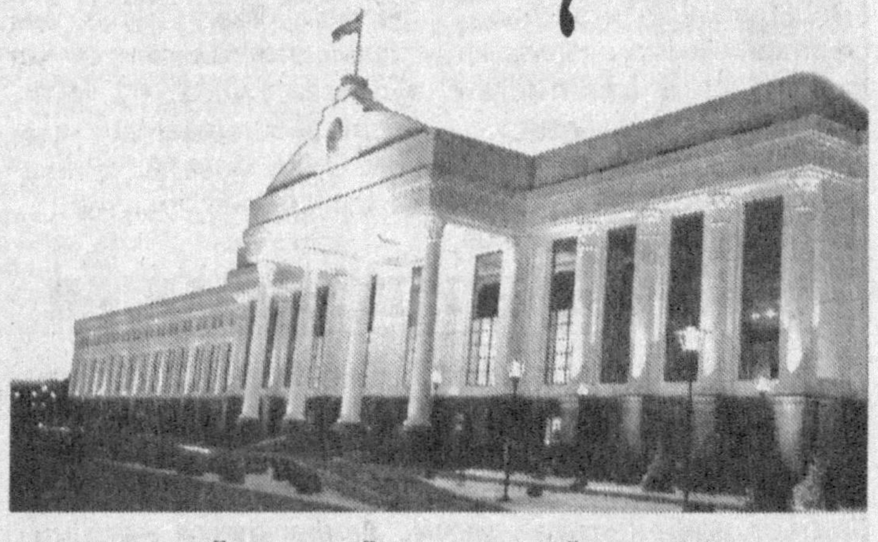

Маълумки, Бош қомусимизнинг 84-моддасига мувофиқ, қонун Қонунчилик палатаси томонидан қабул қилиниб, Сенат томонидан маъқулланиб, Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан имзолангач ва қонунда белгиланган тартибда расмий нашрларда эълон қилингач, юридик кучга эга бўлади.

Олий Мажлиснинг қонунчилик палатаси томонидан қабул қилинган қонун қабул қилинган кундан эътиборан ўн кундан кечиктирмай Олий Мажлиснинг Сенатига юборилади.

Олий Мажлиснинг Сенати маъқуллаган қонун имзоланиши ва эълон қилиниши учун Ўзбекистон Республикаси Президентига ўн кун ичида юборилади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан қонун ўттиз кун ичида имзоланади ва эълон қилинади.

Олий Мажлиснинг Сенати томонидан рад этилган қонун Олий Мажлиснинг Қонунчилик палатасига қайтарилади.

Агар Олий Мажлиснинг Сенати томонидан рад этилган қонунни қайта кўриб чиқишда Қонунчилик палатаси депутатлари умумий сонининг учдан икки қисмидан иборат кўпчилик овози билан уни яна маъқулласа, қонун Олий Мажлис томонидан қабул қилинган ҳисобланади ҳамда имзоланиши ва эълон қилиниши учун Ўзбекистон Республикаси Президентига Қонунчилик палатаси томонидан юборилади.

Олий Мажлиснинг Сенати томонидан рад этилган қонун юзасидан Қонунчилик палатаси ва Сенат юзага келган келишмовчиликларни бартараф этиш учун Қонунчилик палатаси депутатлари ва Сенат аъзолари орасидан тенглик асосида келишув комиссияси тузиши мумкин. Палаталар келишув комиссияси таклифларини қабул қилганда, қонун одатдаги тартибда кўриб чиқилиши керак.

Мазкур конституциявий қоидадан келиб чиқиб, Олий Мажлис Сенати ўзининг 2005 йил 26-27 август кунлари бўлиб ўтган учинчи ялпи мажлисида Қонунчилик палатаси томонидан қабул қилиниб, Сенатга тақдим этилган ижтимоий ҳаётимиз учун долзарб аҳамиятга эга бир нечта қонунларни маъқуллаш билан бир қаторда, **"Уй-жой-коммунал хўжалиги соҳасида ислоҳотларнинг амалга оширилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида"**ги, **"Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик-процессуал кодексининг 160-моддасига ўзгартиш киритиш тўғрисида"**ги ҳамда **"Банкротлик тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси қонунига ўзгартириш киритиш тўғрисида"** қонунларни маъқуллашни рад этди ҳамда юзага келган келишмовчиликларни бартараф этиш юзасидан келишув комиссияси тузишни таклиф этди.

Шуни таъкидлаш жоизки, Олий Мажлиснинг Сенати томонидан рад этилган қонун юзасидан Қонунчилик палатаси ва Сенат юзага келган келишмовчиликларни бартараф этиш учун келишув комиссиясини тузишининг ҳуқуқий асослари **"Референдум якунлари ҳамда давлат ҳокимияти ташкил этилишининг асосий принциплари тўғрисида"**ги, **"Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси тўғрисида"**ги, **"Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати тўғрисида"**ги конституциявий қонунлар ҳамда **"Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси регламенти тўғрисида"**ги ва **"Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг регламенти тўғрисида"**ги қонунларда ўз ифодасини топган.

Сенатда келишув комиссиясини тузиш тўғрисидаги ташаббус Сенат раиси, шунингдек, Сенат аъзолари умумий сонининг камида бешдан бир қисмини ташкил этувчи сенаторлардан чиқиши мумкин. Қонунчилик палатасида эса бундай ташаббус билан Қонунчилик палатаси спикери, шунингдек, фракциялар ва депутатлар гуруҳлари чиқиши мумкин.

Келишув комиссияси таркибига номзодлар киритиш юзасидан Сенат раиси ва Қонунчилик палатасининг спикери томонидан ўзаро маслаҳатлашувлар ўтказилади.

Келишув комиссиясининг Сенатдан кўрсатилган таркиби унинг мажлисида, Сенат мажлислари оралиғидаги даврда эса унинг Кенгаши томонидан тасдиқланади. Келишув комиссиясининг Қонунчилик палатасидан кўрсатилган таркиби эса унинг мажлисида тасдиқланади.

Келишув комиссиясининг ҳар бир палатадан сайланган аъзолари ўз таркибидан кўпчилик овоз билан комиссия ҳамраисларини сайлайдилар.

Келишув комиссияси қонуннинг ягона матнини ишлаб чиқиш мақсадида Сенатнинг ҳар бир эътирозини алоҳида-алоҳида кўриб чиқади.

Келишув комиссиясининг қарорлари келишув комиссияси таркибига кирган сенаторлар ва қонунчилик палатаси депутатларининг алоҳида-алоҳида овоз бериши орқали қабул қилинади. Қарор, агар комиссиянинг ҳар бир палатадан сайланган аъзоларининг кўпчилиги уни ёқлаб овоз берган бўлса, қабул қилинган ҳисобланади.

Келишув комиссияси ўз ишининг натижалари юзасидан келишмовчиликларни бартараф этиш бўйича таклифларни ўз ичига олган хулоса қабул қилади. Хулосага қонунга доир ўзгартишлар ва қўшимчалар лойиҳасининг матни илова қилинади.

Хулоса Сенат ва Қонунчилик палатасидан сайланган келишув комиссиясининг ҳамраислари томонидан имзоланиб, тегишлича Сенат ва Қонунчилик палатасига топширилади.

Сенат келишув комиссиясининг таклифларини қабул қилган тақдирда қонун Қонунчилик палатаси томонидан одатдаги тартибда қайта кўриб чиқилиши керак. Қонунни қайта кўриб чиқишда келишув комиссиясининг баённомасида мавжуд бўлган таклифларгина муҳокама қилинади.

(Давоми учинчи бетда)

Иқтисодий ривожланган давлатлар тажрибасидан маълумки, жамиятда кичик бизнес ва тадбиркорлик тараққиёти ҳуқуқий-меъёрий базани мунтазам, изчил ва қатъий такомиллаштириб бориш билан боғлиқ. Мамлакатимизда ҳам қабул қилинган тадбиркорлик субъектларини ривожлантиришга оид қонунлар, Президент Фармонлари ва ҳукумат қарорлари ижросини таъминлаш туфайли мулкдорлар сафи тобора кенгайиб бормоқда.

ҚОНУНИЙ ФАОЛИЯТ
У ТАДБИРКОРЛИК РИВОЖИНИНГ АСОСИ

Tahlil ko`zgusi

Шу йил июн ойида давлатимиз раҳбари томонидан тадбиркорлик субъектларининг эркинлигини таъминлашга йўналтирилган қарор ва Фармонларнинг қабул қилиниши бозор ислоҳотларини чуқурлаштириш бўйича амалга оширилаётган кенг кўламли ишларнинг мантиқий давомидир.

Бу стратегик вазифалар Юртбошимизнинг Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг янги таркиби билан учрашувдаги нутқида баён этилган эди.

Чиндан ҳам, тадбиркорликни ривожлантириш, хусусий мулк эгаларини шакллантириш мамлакат тараққиётини белгилайди.

Тадбиркорлик субъектларининг молия-хўжалик фаолиятини текшириш (тафтиш қилиш) ваколатининг фақат давлат солиқ идораларига берилиши мазкур соҳа ходимлари зиммасига катта масъулият юклайди. Афсуски, айрим ҳолатларда солиқ хизмати ва бошқа назорат идоралари томонидан тадбиркорлик субъектларини текшириб, қонунга зид равишда молиявий жарималар қўллаш ҳолатлари ҳам учраб турибди.

Келинг, қуйидаги мисоллар орқали фикримизни исботлашга уриниб кўрайлик.

Жондор туман ДСИ ходимлари "Иброҳимбек" хусусий савдо фирмаси шаҳобчасида қисқа муддатли текшириш ўтказишди. Фирма ходимлари ва сотувчиси бўлмаган пайтда сотувчининг вояга етмаган қизи И.Ражабова фуқаро Ж.Очиловга 1700 сўмга маҳсулот сотиб, мавжуд назорат касса машинасидан патта бермаган. ДСИ ходимлари Солиқ кодексининг 135-моддаси, 2-бандига асосан унга нисбатан энг кам иш ҳақининг 100 баробари миқдорида молиявий жарима қўллаган. Бироқ улар МЖтКнинг 13-моддаси талабига кўра, 16 ёшга тўлмаган киши маъмурий жавобгарлик субъекти бўла олмаслигини "унутишган". Шунингдек, И.Ражабованинг мазкур фирма савдо шаҳобчасида ишламаслиги, савдо ёки хизмат кўрсатиш фаолиятини амалга ошириши мумкин эмаслиги ҳам эътиборга олинмаган.

(Давоми иккинчи бетда)

Munosabat

Ширин Акинер:

"МЕНИНГ ИШОНЧИМ КОМИЛКИ, АНДИЖОН ВОҚЕАЛАРИ ОЛДИНДАН РЕЖАЛАШТИРИЛГАН"

МУАЛЛИФ ҲАҚИДА: **Доктор Ширин Акинер Лондон университетидаги Шарқ ва Африка тадқиқотлари мактабида Ўрта Осиё бўйича маърузалар ўқийди. Бундан ташқари, у Лондондаги Қироллик халқаро муносабатлар институти профессори. Акинер Ўрта Осиё муаммоларига бағишланган еттита рисола муаллифи. Ширин Акинер 25 май куни Андижон вилоятида бўлди. У 35 кишидан: ҳуқуқни ҳимоя қилувчи ҳаракат фаоллари, маҳбуслар, врачлар, маҳалла қўмиталари аъзолари, оқсоқоллар, имомлар ва маҳаллий қабристон қоровулларидан интервьюлар олди. Унинг "2005 йил 13 майдаги Андижон воқеалари (холис баҳо)» маърузаси Жон Хопкинс Университети Халқаро тадқиқотлар истиқболлари мактабининг Ўрта Осиё ва Кавказ институти томонидан эълон қилинган.**

Ширин Акинер ўтган ҳафтада Вашингтондаги чиқишидан сўнг UPI мухбири билан учрашиб, интервью берди.

Биз қуйида Ширин Акинернинг ана шу суҳбатини эълон қилмоқдамиз.

Савол: — ***Сиз Андижон воқеалари олдиндан режалаштирилган, деб ўйлайсизми?***

Жавоб: — Менинг шунга ишончим комилки, Андижон воқеалари олдиндан пухта режалаштирилган. Ўзбекистон хавфсизлик хизмати айнан шундай деб ҳисоблайди. Улардан тамоман мустақил тарзда туриб айта оламанки, мен шу йил май ойида Тошкентда ўтадиган НАТО томонидан молиялаштирилган диний экстремизм ва терроризмга бағишланган конференцияда иштирок этишни режалаштирган эдим.

(Давоми учинчи бетда)

Muloqot

ИМТИЁЗ БОР

Бўка туман ҳокимининг 2003 йил 20 мартдаги 265-сонли қарорига асосан бизнинг "Ишонч-Нур" фермер хўжалигимизга ер ажратиб берилди. Шундан сўнг фермер хўжалигимиз ўз фаолиятини бошлади. Маълумки, давлатимиз раҳбарининг Фармонида фермер хўжаликлари ташкил этилганидан сўнг икки йил давомида ер солиғидан озод қилиниши қайд этилган. Бироқ туман солиқ идораси биздан 2005 йил учун ер солиғи тўлашни талаб қилаяпти. Уларнинг бу талаби қонунийми?

Муҳаммадкомил ҲАКИМКУЛОВ,
Бўка тумани

— Дарҳақиқат, амалдаги қонунчилигимизда фермер хўжаликларига бир қатор имтиёзлар белгиланган. Хусусан, улар ташкил топган пайтдан бошлаб икки йил давомида ер солиғидан озод қилинадилар ва бу имтиёзлар сирасига киради. Бу ҳақда Солиқ кодексининг 102-моддасида сўз юритилган. Унга кўра, қуйидаги юридик шахслар ер солиғидан озод қилинади:

1) тижорат билан шуғулланмайдиган юридик шахслар, ер участкаларидан тадбиркорлик фаолияти йўлида фойдаланаётганлардан ташқари;

2) маданият, маориф, соғлиқни сақлаш ва меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш муассасалари, бўйсунувидан қатъий назар, ўз зиммаларига юкланган вазифаларни амалга ошириш учун уларга ажратилган ер участкалари учун;

3) деҳқон (фермер) хўжаликлари — давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан эътиборан икки йил муддатга;

4) чет эл инвестицияларни иштирокидаги, ишлаб чиқариш фаолияти билан шуғулланувчи юридик шахслар — рўйхатдан ўтказилган пайтдан эътиборан икки йил мобайнида;

5) ногиронларнинг жамоат бирлашмалари, "Нуроний" жамғармаси ва Ўзбекистон чернобилчилар ассоциацияси мулкида бўлган, ишловчилари умумий сонининг эллик фоизини ногиронлар ташкил қилган юридик шахслар, савдо, воситачилик, таъминот-сотиш ва тайёрлов фаолияти билан шуғулланувчи юридик шахслар бундан мустасно;

Юқорида баён этилганлардан келиб чиқадиган хулоса шуки, агар сизнинг фермер хўжалигингиз ҳам ташкил этилганига икки йил тўлмаган бўлса, бу имтиёздан фойдаланиши мумкин. Бунга монелик қилишга ҳеч кимнинг ҳақи йўқ.

НАФАҚА ТЎҒРИ БЕЛГИЛАНГАН

Ҳурматли таҳририят ходимлари! Сизларга ўзимни қизиқтирган қуйидаги масала юзасидан мурожаат қилмоқдаман. Онам узоқ йиллар мактабда болаларга сабоқ бериб, яқинда кексалик нафақасига чиқди. Аммо бунга қарамай ўқитувчилик фаолиятини давом эттираётгани учун нафақа пулининг 50 фоизи берилмоқда. Айтинг-чи, қонунда қайси соҳада ишлайдиган ёки қандай имтиёзларга эга бўлган шахсларга ҳам иш ҳақи, ҳам тўлиқ нафақа пули берилиши белгиланган.

Комила АСИЛМЕТОВА,
Деҳқонобод тумани

— Сизни қизиқтирган масала юзасидан шуни айтиш мумкинки, Президентимизнинг 1995 йил 20 ноябрдаги **"Ишловчи пенсионерларга тўланадиган пенсиялар тўғрисида"**ги Фармони ва кейинчалик қабул қилинган бошқа ҳужжатларда ишлаб турган пенсионерларга пенсия тўлаш ҳақида сўз юритилган. Ушбу ҳужжатларга кўра, ишлаб турган пенсионерларга тайинланган пенсиянинг 50 фоизи миқдорида ҳақ тўланади.

Қуйидаги тоифага мансуб бўлган пенсионерларга улар ишлаб турган бўлса-да, пенсия 100 фоизи миқдорида тўланади:

1) Иккинчи жаҳон уруши йилларида ҳарбий хизматни ўтаган ва фронт ортида ишлаган шахсларга;

2) Уруш қатнашчилари ва ногиронларига (уларга тенглаштирилган шахсларга);

3) I-II гуруҳ ногиронларига;

4) Чернобиль атом электр станциясида юз берган халокатни бартараф этишда қатнашган, ундан азият чеккан шахсларга;

5) ўрта ва кичик тиббиёт ходимлари;

6) провизорлар

7) Ногирон болалар интернат уйларида ва меҳрибонлик уйларида кутубхоначи сифатида ишни давом эттираётган аёлларга;

8) Фуқаролар йиғинлари (маҳалла қўмиталари) раислари ва қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа шахслар.

«МАЪНАВИЙ ЗАРАРНИ КИМ ТЎЛАЙДИ?»

Тўрт яшар қизим боғчага қатнайди. Бир куни боғча опасининг беэпарволиги натижасида қизимнинг кўзига дугонаси шикаст етказибди. Қизим кўзидан олган жароҳат туфайли 13 кун шифохонада ётиб даволанди. Айтинг-чи, қизимга етказилган моддий ва маънавий зарарни ким тўлайди? Боғча маъмуриятими, тарбиячими ёки қизимнинг кўзига жароҳат етказган тарбияланувчининг ота-онаси?

Мафура РАҲМАТИЛЛАЕВА,
Сирдарё вилояти

— Сизнинг саволингизга икки томондан ёндашиш керак. Биринчидан, қизингизнинг 13 кун шифохонада ётиб даволаниш даражасида жароҳат олишига тарбиячининг бепарволиги сабаб бўлган. Амалдаги Жиноят кодексининг 22-моддасига айбнинг эҳтиётсизлик шаклига тўхталиб ўтилган бўлиб, бу хатти-ҳаракатда бепарволик мавжудлир. Аммо кейинчидан, бу ҳаракатда ҳуқуқбузарлик бор деб топиш учун объектив томонинг зарурий белгиси бўлиши керак. Яъни қилинган хатти-ҳаракат ва қилмиш, унинг оқибатида келиб чиққан оқибат ўртасида сабабий боғланиш бўлиши лозим. Бу хатти-ҳаракатда эса сабабий боғланиш йўқ. Шунинг учун ушбу ҳаракатда жиноят ёки маъмурий ҳуқуқбузарликнинг тўрт томон (объект ва объектив томон, субъект ва субъектив томон)и мавжуд бўлсагина тарбиячи ёки боғча маъмуриятига чора кўриш мумкин.

Саволларга ҳуқуқшунос Саломат НИЁЗОВА жавоб берди

Давлатимиз раҳбарининг "Микрофирмалар ва кичик корхоналарни рағбатлантириш борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида"ги 2005 йил 20 июнда қабул қилинган Фармони ушбу соҳада олиб борилаётган ислоҳотларни янги босқичга олиб чиқди. Мазкур ҳужжат моҳият-эътибори билан кичик бизнес субъектлари янада эркин фаолият юритиши учун шарт-шароитларни яхшилаш, уларни солиқ тўлаш бўйича мажбуриятларини янада соддалаштиришга хизмат қилади.

ТАРАҚҚИЁТНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

Ушбу Фармонга кўра, жорий йилнинг 1 июлидан бошлаб микрофирмалар ва кичик корхоналар (харид, таъминлаш-сотиш корхоналари, брокерлик фирмалари, комиссия шартномаси бўйича хизмат кўрсатувчи корхона ва ташкилотлардан ташқари) ягона солиқ тўлови тизимига ўтди. Яъни бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси, Республика йўл жамғармаси ва Мактаб таълими жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлаш ўрнига ягона солиқ тўлови жорий этилди. Бу ягона солиқ тўлови ҳисобот чорагидан кейинги ойнинг 25 кунига ҳар чоракда тўланиши белгилаб қўйилди.

Шу ўринда шундай табиий савол туғилиши мумкин: Фармонда қайд этилган имтиёз ва қўшимча преференциялар барча хўжалик юритувчи субъектларга нисбатан тадбиқ қилиниши мумкинми?

Бу саволга жавобан шуни айтиш керакки, бундай имтиёзлар фақат кичик бизнес субъектларига — микрофирмалар ва кичик корхоналарга нисбатан тадбиқ этилади. Шу маънода **"Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"**ги қонуннинг 5-моддасида қайси турдаги корхоналар кичик тадбиркорлик субъектлари ҳисобланиши белгиланган ва Вазирлар Маҳкамасининг **"Кичик тадбиркорлик (бизнес) субъектларига тегишли бўлган корхоналар ва ташкилотлар классификациясини тасдиқлаш тўғрисида"**ги 2003 йил 11 октябрдаги қарори билан эса корхоналар классификацияси тасдиқланган.

Бунга кўра, ходимларнинг ўртача йиллик сони ва фаолият тури тадбиркорлик субъектларини у ёки бу тоифага киритишда асосий мезон ҳисобланади:

1) ишлаб чиқариш тармоқларида банд бўлган микрофирмалар учун — кўпи билан йигирма нафар, хизмат кўрсатиш соҳаси ва бошқа ноишлаб чиқариш тармоқларида (бунда савдо ва умумий овқатланиш мустасно) кўпи билан ўн нафар киши;

2) қуйидаги тармоқларга тегишли кичик корхоналар учун эса бошқача талаб қўйилади;

- енгил ва озиқ-овқат саноати, металлга ишлов бериш ва асбобсозлик, ёғочга ишлов бериш, мебель саноати ва қурилиш материаллари саноатида кўпи билан юз нафар киши;

- машинасозлик, металлургия, ёқилғи-энергетика ва кимё саноати, қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштириш ва қайта ишлаш, қурилиш ва бошқа саноат ишлаб чиқариш соҳаси — кўпи билан эллик нафар киши;

- фан, илмий хизмат кўрсатиш, транспорт, алоқа, хизмат кўрсатиш соҳаси (суғурта компанияларидан ташқари) ва бошқа ноишлаб чиқариш соҳаси — кўпи билан йигирма беш нафар киши.

Яна шуни таъкидлаш жоизки, ягона солиқ тўлови ҳисобот чорагидан кейинги ойнинг 25 кунига ҳар чоракда тўланишининг амалда жорий этилиши кичик тадбиркорлик субъектларига бир қатор қулайликларни яратиб берди. Жумладан, тадбиркорларнинг маблағ тежаш ва айланма маблағини кўпайтириш ҳамда даромад олишга имкони кенгайди.

Ҳеч кимга сир эмас, давлатимиз раҳбарининг Фармони қабул қилинганга қадар акциз солиғи олинадиган маҳсулот ишлаб чиқарувчи микрофирмалар ва кичик корхоналар учун ягона солиқ тўловини ҳисоблаш чоғида акциз солиғи ҳам қўшиб ҳисобланар эди. 2005 йилнинг 1 июлидан бошлаб, акциз солиғи олинадиган маҳсулот ишлаб чиқарувчи микрофирма ва кичик корхоналар учун ягона солиқ тўловини ҳисоблаш чоғида солиққа тортиладиган база акциз суммасига камайтириладиган тартиб ўрнатилиши белгиланди. Бу ўз навбатида икки ёқлама солиқ тўлаш муаммосини ҳал этди.

Мазкур фармонда назарда тутилган имтиёзлардан яна бири шундан иборатки, янги ташкил этилаётган микрофирма ва кичик корхоналарга ягона солиқ тўловини тўлаш муддатини бир йилга кечиктириш, кечиктирилган суммани имтиёзли давр тугагач, тенг улушларда 12 ой давомида тўлаш ҳуқуқи берилди.

Шунингдек, Фармонда илгари кичик бизнес субъектларига ягона солиқ тўлаш бўйича берилган солиқ имтиёзлари ягона солиқ тўловини тўлаш чоғида амал қилиши, ягона солиқ тўловини тўлайдиган микрофирма ва кичик корхоналар қонун ҳужжатларига мувофиқ ижарага олинган ер майдонлари учун бюджетга ижара ҳақи тўлашдан озод қилиниши белгиланган. Фармонда назарда тутилган ушбу имтиёз билан бир қаторда, илгариги имтиёзлар ҳам сақланиб қолади. Яъни, Вазирлар Маҳкамасининг **"Бозорни истеъмол товарлари билан тўлдиришни рағбатлантириш ҳамда ишлаб чиқарувчиларни ва савдо ташкилотларининг ўзаро такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"**ги 2002 йил 13 ноябрдаги қарорига мувофиқ ягона солиқ тўловчи микрофирма ва кичик корхоналарга истеъмол товарлари ишлаб чиқаришдан олинган тушумдан ягона солиқ амалдаги ставкадан 25 фоизга камайтирилган ставка бўйича тўлаш имтиёзи берилган. Бу имтиёз ҳам ўз кучида қолди.

Sharh

Бундан ташқари, давлатимиз раҳбари Фармони асосида **"Ягона солиқ тўловини ҳисоблаб чиқариш ва тўлаш тўғрисида"**ги, **"Янги ташкил этилган микрофирмалар ва кичик корхоналарга ягона солиқ тўловини тўлаш муддатини кечиктириш ҳуқуқини бериш тартиби тўғрисида"** Низомлар ишлаб чиқилди ва Адлия вазирлигида давлат рўйхатидан ўтказилди. Ушбу меъёрий ҳужжатлар тадбиркорлик субъектларига қулайликлар яратиб, Фармонни ҳаётга жорий этиш механизмини ойдинлаштириб бериш билан бирга, ҳуқуқни қўллаш амалиётида қонун меъёрларини нотўғри талқин қилинишининг олдини олади.

Кези келганда яна шуни айтиш керакки, Президентимиз Фармонида **"Солиқ маслаҳатчилари тўғрисида"**ги қонун ишлаб чиқилиши қайд этилган. Ушбу қонунни қабул қилишдан кўзланган асосий мақсад тадбиркорлик субъектларига солиқ қонунчилиги юзасидан маслаҳат бериш ва ҳуқуқий жиҳатдан қўллаб-қувватлашни таъминлашдан иборат. Солиқ маслаҳатчиси институтини жорий қилиниши тадбиркорлик субъектларининг солиқ қонунчилигини қўллаш амалиётида ҳуқуқий ёрдам бўлади, бир вақтнинг ўзида тадбиркорларнинг билим савиясини ҳам ошириб боради.

Таъкидлаш жоизки, тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва уларни ишончли ҳуқуқий ҳимоя қилиш борасида давлатимиз томонидан изчиллик билан амалга оширилиши лозим бўлган улкан ислоҳотлар давом этмоқда.

Р.АБДУРАСИМОВ,
Адлия вазирлиги ходими

Islohot va imkoniyat

Ўзбекистон мустақилликдан сўнг том маънода улкан бунёдкорлик мамлакатига айланди. Театр, музей ва катта-катта саройлар, шунингдек, янги-янги йўллар ва кўприклар ишга тушди ва тушмоқда. Шунингдек, аҳолининг ҳам шинам уй-жойларга бўлган талаб ва эҳтиёжи ортди. Айниқса, кичик шаҳарчалар ва қишлоқ жойларида уй-жой қурилиши ҳамда бозорини ривожлантириш узоқ муддатли, имтиёзли ипотека кредити бериш тизимини жорий этишни тақозо қилди. "Ўзуйжойжамғармабанк" ва "Заминбанк" акциядорларининг мазкур банкларни бирлаштириб, "Ипотекабанк"ни ташкил қилиш тўғрисидаги таклифи маъқулланди. Шу йил 16 февралда Президентимизнинг "Уй-жой қурилиш ва уй-жой бозорини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида" қарори эълон қилинди.

ИПОТЕКА КРЕДИТИ

У ҚАНДАЙ РАСМИЙЛАШТИРИЛАДИ?

Мазкур қарорга асосан "Ипотека-банк"нинг ва бошқа тижорат банкларининг асосий вазифалари сифатида қуйидагилар белгиланди:

- якка тартибдаги уй-жой қурилиши учун имтиёзли, узоқ муддатли ипотека кредити бериш тизимини жорий этиш;

- якка тартибда уй-жой қурувчиларга ва аҳоли учун турар жойлар барпо этадиган хўжалик юритувчи субъектларга кредит олишда кўмаклашиш;

- уй-жой қурилиши учун ипотека кредити беришни ривожлантиришга хорижий инвестициялар, жумладан, кредитларни, шунингдек, халқаро ва маҳаллий молия институтлари инвестиция ҳамда грантларини жалб этиш;

- республика минтақаларида банкнинг ихтисослаштирилган хизматларидан аҳолининг кенг фойдаланишини таъминлайдиган филиалларини очиш;

- замонавий, тежамли, пишиқ-пухта қурилиш материаллари ишлаб чиқарувчи корхоналарни кредит билан таъминлаш.

Шу ўринда "Ипотека нима?" деган саволга қисқагина тўхталиб ўтиш жоиз. Ипотека — кўчмас мулкнинг гарови асосида кредит олишдир. Ипотека кредитининг аҳамияти шундаки, бунда гаровга қўйилган кўчмас мулк ипотека берувчи ёки учинчи шахснинг эгалигида қолади. Бир сўз билан айтганда, ипотека гаровга берувчининг молиявий юкини енгиллаштиради. Барча ҳолатларда ҳар қандай кўчмас мулкнинг гарови давлат рўйхатидан ўтказилади.

Ипотека кредити ёрдамида бирламчи ва иккиламчи уй-жой бозорида уй-жой сотиб олиш, янги уй-жой қуриш ва таъмирлаш ишларини амалга ошириш мумкин. Ипотека кредити олувчи ўз уйида яшаш учун шароит яратади ва банкдан олинган қарз маблағларини узоқ йиллар давомида қайтариш имконига эга бўлади.

Ипотека кредитларини беришда иштирок этувчи тижорат банкларини узоқ муддатли маблағлар билан таъминлаш мақсадида жорий йилнинг 6 май куни Президентимизнинг **"Ипотека кредити беришни қўллаб-қувватлаш жамғармаси фаолиятини ташкил қилиш чора-тадбирлари тўғрисида"**ги қарори эълон қилинди. Мазкур қарорга асосан, Ипотека кредити беришни қўллаб-қувватлаш жамғармаси ташкил этилди.

Ипотека кредити беришни қўллаб-қувватлаш жамғармасининг асосий вазифалари сифатида қуйидагилар белгиланди:

- ипотека кредити беришни ривожлантириш учун халқаро ва хорижий молия институтларининг узоқ муддатли кредитларини, инвестиция ҳамда грантларини, жамғарма маблағларини тўлдирадиган бошқа манбаларни жалб этиш ва жамлаш;

- ипотека кредити беришда иштирок этадиган "Ипотекабанк" акциядорлик тижорат ипотека банки ҳамда бошқа банкларда якка тартибда қарз олувчиларга уй-жой қуриш, таъмирлаш ва харид қилиш учун шартнома асосида кредит линиялари очиш;

- жамғарма томонидан банкларга бериладиган маблағлардан фақат мақсадли фойдаланишнинг мониторингини таъминлаш;

- жамғарма тушумлари ва унинг маблағларидан фойдаланишнинг йиллик ҳамда чорак балансларини шакллантириш.

Уй-жой қурилишини қўллаб-қувватлаш учун жамғарма "Ипотекабанк" акциядорлик тижорат банкида, ипотека кредити бериш дастурида қатнашувчи бошқа банкларда шартнома асосида кредит линиялари очади. Кейинчалик улар якка тартибдаги уй-жой қурувчиларга "Гаров тўғрисида"ги қонунга мувофиқ, қурилаётган уй-жой (бинолар, иншоотлар, тугалланмаган қурилиш объектлари) жойлашган ер участкаси билан бирга гаров асосида кредит беради.

Ипотека кредити бериш муддати — уч йиллик имтиёзли давр билан камида 15 йил. Уй-жой қурувчининг дастлабки бадалининг мажбурий миқдорига қўйиладиган талаблар — кўпи билан 20 фоиз шартлар асосида бўлади. Даромад даражаси ўртача ва паст бўлган аҳоли гуруҳлари учун ҳам ипотека кредити олиш имкониятини таъминлаш лозим.

Фахриддин КОМИЛОВ,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати

Istiqlol odimlari

ЯРАТИШ ҲУҚУҚИ

Юртимизда мўъжизага қиёсланадиган масканлар кўп. Қорақалпоғистон диёрининг Элликқалъа тумани ҳам ана шундай сўлим гўшалардан бири ҳисобланади. Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов бу ўлка таърифи хусусида шундай ёзади: "Ўзбекистоннинг шимоли-ғарбида Женева ёки Европанинг бошқа бирор-бир гўзал шаҳрига тенг келадиган маскан бор деганда, шубҳасиз, мен Элликқалъани эсга оламан ва бундан фахрланаман. Чунки Элликқалъа қисқа фурсатда саҳрода бунёд этилган энг сўлим масканлардандир. Уни ҳеч иккиланмасдан ўзига хос мўъжиза дейиш мумкин".

Бу ўлка табиати, тарихий обидаларини кўздан кечирсангиз, унга Элликқалъа номи бежиз берилмаганлигига иқрор бўласиз. Салобатли Султон Увайс тоғи, мовий Акчакўл диққатингизни тортади. Қадим Хоразмнинг бунёдкорлик тарихига оид маҳобатли қўрғонлар: Тўпроққалъа, Қизилқалъа, Думанқалъа, Аёзқалъа, Гулдурсунқалъа...

Мўътабар масканда маҳобатли қасрлар билан ёнма-ён замонавий қалъа-саройлар қад тикламоқда. Ҳайратланарли томони шундаки, қум барханлари устида юз очган туманнинг барпо қилина бошлаганига ҳали кўп бўлгани йўқ. Мана шу қисқа фурсат ичида туман маркази — Бўстон шаҳри қад ростлади. Бундан ўн тўрт йил муқаддам Ўзбекистон мустақиллиги эълон қилинган куни элликқалъаликлар 20 минг кишилик стадион қуриш ташаббуси билан чиқдилар ва бу хайрли иш саккиз ойда тўлиқ амалга оширилди. Ўтган йиллар мобайнида ҳашамдор Санъат саройи, академик лицей, иқтисодиёт, тиббиёт коллежлари, ўнлаб мактаб ва болалар боғчалари фойдаланишга топширилди. "Орол болалари" халқаро ўқув-соғломлаштириш марказида бахтиёр ўғил-қизларимиз қувнаб дам олишади. Улар ҳар куни ўзларига махсус бириктилган кемаларда кўл сайрига олиб чиқилади.

Мустақиллигимиз шарофати билан мамлакатимизнинг барча ҳудудларида иқтисодий ривожланиш учун кенг йўл очилди. Шунинг таъсирида туман Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 14 ноябрдаги 461-сонли қарорига мувофиқ, Марҳамат, Нишон, Шеробод, Оҳангарон туманлари қаторида Европа Тикланиш ва тараққиёт банкининг **"Қишлоқ корхоналарини қўллаб-қувватлаш лойиҳаси"**га киритилди ва шунга кўра, туманнинг қишлоқ хўжалиги корхоналарига катта миқдорида кредит ажратилди.

Ҳозирда туманда пахта, буғдой ва бошқа қишлоқ хўжалиги экинларидан мўл-кўл ҳосил етиштириб келинмоқда. Энг муҳими, давр талабларига ҳамоҳанг тарзда хусусийлаштириш жараёнига кенг эътибор ажратилаётир. Бу фикрнинг исботи сифатида айтиш мумкинки, биргина 2004 йилда туман бўйича 35 та объект хусусийлаштирилди ва мулкчиликнинг нодавлат шаклидаги корхоналар сони 1132 тага етказилди.

Табиийки, бу йўналишда фермерлик ҳаракатининг ўзига хос ўрни бор. Ҳозирги кунда туманда 862 та фермер хўжаликлари фаолият кўрсатиб, уларнинг 688 таси пахтачилик, 85 таси боғдорчилик, 54 таси чорвачиликка, қолган қисми эса пиллачилик, паррандачилик ва балиқчиликка ихтисослаштирилган. "Коинот", "Рўзим бобо" каби кўплаб фермер хўжаликларида олиб борилаётган ишлар ҳар жиҳатдан диққатга моликдир. Аниқроқ айтганда, Эркин Султонов раҳбарлик қилаётган "Рўзим бобо" фермер хўжалигига жорий йилда 72 гектар пахта майдонидан 183 тонна ҳосил етказиб беришга бел боғлаган. Шунингдек, 10 гектар майдонда ғалла, 10 гектар майдонда маккажўхори ҳосили ундириб олинди. Хўжаликда 70 бош қорамол, 120 бош қўйқўзи боқилмоқда.

Юртбошимиз шу куннинг устувор вазифалари ҳақида гапира туриб, тадбиркорлик, ўрта ва кичик бизнесни тараққий топтириш заруратини уқтирган эди. Шундан келиб чиққан ҳолда, туманда ушбу соҳа ривожига, жумладан, хориж сармояларини жалб этиш масаласига жиддий эътибор берилмоқда. Айни кунларда "Юнивер" Ўзбекистон-Австрия-Бангладеш, "Медикалкеттон Интернейшнл ЛТД" Ўзбекистон-Лихтенштейн ҳамда "Элрослес" Ўзбекистон-Россия қўшма корхоналари фаолият кўрсатаётир. "Юнивер" қўшма корхонаси ўтган йиллар давомида ўз маҳсулотларини Европанинг қатор мамлакатларига сотиб келган бўлса, ҳозирда бу маҳсулотларни Америка қитъасига ҳам экспорт қилиш режалаштирилмоқда. Корхонанинг айни кундаги Низом жамғармаси 13 миллион АҚШ долларидан ошиб кетди.

"Элнур" масъулияти чекланган жамияти Хитой технологияси асосида янгидан ускуналанди. Замонавий тусдаги ўнта дастгоҳнинг ишга туширилиши билан маҳсулот сифати тубдан яхшиланди ва эндиликда бу маҳсулотлар хорижга жўнатилмоқда.

Энг сўнгги янгилик: Оролбўйи минтақасида биринчи бўлиб, Сарабий овулида автомашиналарга суюлтирилган газ ёнилғи қуйиш шохобчаси ишга туширилди. "Буюк ипак йўли" бўйида жойлашган мазкур шохобчада бир кеча-кундузда элликта автомобил хизмат кўрсатилмоқда.

Бош қомусимиз бўлмиш Конституциямизда инсоннинг яшаш ҳуқуқи унинг узвий ҳуқуқи сифатида белгилаб берилган. Истиқлол қуёши бу мўътабар имконга қўшимча равишда мамлакатимизнинг ҳар бир фуқаросига яна бир неъмат ҳадя этдики, бу унинг чин маънодаги яратиш ҳуқуқидир. Элликқалъаликлар бу ҳуқуқни ўз тимсолларида тўлиқ намоён этишмоқда.

Тожимурод ЭШМУРОДОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

ҚОНУНИЙ ФАОЛИЯТ

У ТАДБИРКОРЛИК РИВОЖИНИНГ АСОСИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Вилоят прокуратураси томонидан 2005 йил 9 августда туман ДСИнинг қонунга зид равишда қабул қилган мазкур қарорини бекор қилиш тўғрисида вилоят хўжалик судига даъво аризаси киритилди.

Шунингдек, Когон туман ДСИ томонидан 2005 йил 12-26 июл кунлари тумандаги "Бухоро махсустаъминотсавдо" хусусий корхонасида солиқ қонунчилигига риоя қилиш юзасидан текшириш ўтказилиб, ғалати хулосага келинган. Яъни 2003 йилда ишчи хизматчиларнинг даромад солиғидан 9,9 минг сўм ва нафақа фондининг 0,7 фоизлик тўловларидан 24,6 минг сўм қўшимча солиқ ва тўловлар ҳисобланиб, молиявий жарима қўлланилган. Корхона раҳбари Б.Турсунов 2005 йил 28 июл куни МЖтКнинг 175-моддаси, 1,3-қисмлари билан 78.350 сўм миқдорида маъмурий жаримага тортилган. Шуни айтиш керакки, бу ўринда солиқчиларга ҳуқуқий саводсизлик панд берган.

Аниқроқ айтганда, МЖтКнинг 36-моддасига кўра, маъмурий жавобгарликка тортиш муддати ўтган бўлса, у қўлланилмайди. Шунинг учун вилоят прокуратураси томонидан Когон туман ДСИ бошлиғининг қонунга зид равишда қабул қилган қарорига нисбатан 2005 йил 25 август куни протест келтирилиб, бекор қилинди.

Шу ўринда кишини яна бир ҳол ўйлантиради. Баъзан назорат идоралари ва тадбиркорга хизмат кўрсатиш фаолияти билан шуғулланувчи идоралар масъул ходимлари иши таҳлил этилганда, хатога йўл қўйилаётгани кўзга ташланади. Баъзи ҳолларда масъул ходимлар ўз манфаатларини устун қўйиб, қонун билан юклатилган хизмат вазифаларига юзаки муносабатда бўлиш ҳоллари ҳам учрайди.

Президентимизнинг **"Тадбиркорлик субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"**ги Фармони тадбиркорлик фаолиятининг янада ривож топиши, унинг эркинлигини таъминлаш учун хизмат қилади. Мазкур Фармоннинг 1-бандида тадбиркорлик субъектларига нисбатан фақат суд тартибида қўлланиладиган ҳуқуқий таъсир чоралари белгиланган.

Хўш, буни қандай тушуниш мумкин?

Ҳуқуқий таъсир чоралари деганда, фаолиятни тугатиш, фаолиятни тўхтатиб қўйиш, банклардаги ҳисоб варақлари бўйича операцияларни тўхтатиш, молиявий санкцияларни қўллаш, ҳуқуқбузарлик предметларини давлат даромадига ўтказиш, тадбиркорлик фаолиятининг айрим турлари билан шуғулланиш лицензияларини ўн иш кунидан кўпроқ муддатга тўхтатиб қўйиш ёки амал қилинишини тугатиш ва бекор қилиш тушунилади.

Йил бошидан буён хўжалик судида тадбиркорлик субъектларининг фаолиятиятини тугатиш бўйича ҳокимликлар томонидан 26 та, бошқа манфаатдор субъектлар томонидан киритилган 11 та даъво аризаларининг барчаси кўриб чиқилган ва қаноатлантирилган.

Яқинда солиқ идоралари томонидан молиявий санкциялар қўллаш тўғрисида вилоят хўжалик судига киритилган 2 та даъво аризаси ҳам кўриб чиқилди. Жумладан, Бухоро шаҳар ДСИнинг "Зандани макс" хусусий фирмасига нисбатан ҳуқуқий таъсир чораларини қўллаш тўғрисидаги даъвосига асосан 2005 йил 2 август куни вилоят хўжалик судида назорат касса машинаси ўрнатмай, бунинг устига чакана савдо қилиш ҳуқуқини берувчи рухсат гувоҳномаси олмасдан туриб, чакана савдони амалга оширгани учун энг кам ойлик иш ҳақининг 100 баравари, 783 минг 500 сўм молиявий жарима ундириш тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилинди.

"Парнисо" хусусий фирмаси Бухоро шаҳар ҳокимининг 2000 йил 24 августдаги қарори билан рўйхатга олинган. Фирма номаълум сабабларга кўра, 2005 йилгача фаолият кўрсатмаган. Бу давр ичида шаҳар ДСИга солиқ ва бухгалтерия баланс ҳисоботларини топширмаган. Бироқ корхонанинг бюджет ва бюджетдан ташқари фондлардан боқиманда, дебиторлик ва кредиторлик қарзлари бўлмаган. Шу сабабли Бухоро шаҳар ҳокими корхонани тугатиш ҳақида хўжалик судига даъво аризаси билан мурожаат қилган. Суд 2005 йил 21 август куни даъвони қаноатлантириб, фирмани тугатиш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқарган.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қув-

Tahlil ko`zgusi

ватлаш бўйича Президентимизнинг бозор ислоҳотларини чуқурлаштириш ва иқтисодиётни эркинлаштиришнинг устувор йўналишларини белгилаб берувчи қарор ва Фармонлари том маънода ислоҳотлар янги босқичининг, тараққиётимизнинг мустаҳкам пойдеворидир. Зеро, Юртбошимиз иборалари билан айтганда, **тадбиркорлар фаолиятига нохолис, тирноқ остидан кир қидириш кайфияти билан қарашдан бутунлай воз кечиш, аксинча, уларнинг манфаатлари ва қонуний ҳуқуқлари ҳимоясини тўла таъминлаш фурсати етди.**

Мамлакатимиз келажагини белгилаб берадиган бу тоифа вакилларига шундай ҳуқуқий замин, имтиёз ва кафолатлар тизимини яратиш керакки, улар ўзи, ўз оиласи, бутун мамлакат иқтисодиётининг равнақи йўлида эмин-эркин ва аниқ мақсад билан меҳнат қила олсинлар.

Саид ШОДИЕВ,
ҳуқуқшунос
Валижон ЮСУПОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

ВОҚЕАЛАР, ХАБАРЛАР, ТАФСИЛОТЛАР

Ширин Акинер:

«МЕНИНГ ИШОНЧИМ КОМИЛКИ, АНДИЖОН ВОҚЕАЛАРИ ОЛДИНДАН РЕЖАЛАШТИРИЛГАН»

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Бироқ конференция бошланишидан бир неча ой олдин бу анжуманнинг бўлмаслиги, қандайдир воқеалар рўй бериб, уни тўхтатиб қўйиши ҳақидаги гап-сўзларни эшитган эдим.

Бу конференциянинг жуда муҳимлигига ишонардим, шу сабабдан эшитган гап-сўзларидан ташвишландим, бу ҳақда бир неча киши билан фикрлашдим. Назаримда, Ўзбекистонда қандай воқеа рўй бериши айримларга маълум эди. Бу воқеаларга айнан ким алоқадор, улар нега рўй берди — бу ўз-ўздан аёнки, бутунлай бошқа масала.

Савол: — ***Андижон воқеаси аввалида, 12 май тунидаги воқеани шарҳлаб берсангиз.***

Жавоб: — Тўпланган маълумотлардан шундай хулоса қилишим мумкинки, қамоқхонани эгаллаш операцияси пухта режалаштирилган. Воқеаларнинг кўрсатишича, қуролланиб олган террорчилар анчагина қурол-яроғни қўлга киритишган. Андижон марказидаги қамоқхонага томон ўтишган. Улар ичкарига бостириб киришган ва маҳбусларни ташқарига чиқариб юборишган. Айрим маҳбусларнинг, уларнинг ўзлари айтишича, қамоқхонадан чиқиб кетишни истамаганлари кутилмаган ҳол бўлган. Мен учун янада муҳим жиҳат шуки, кейинги бир неча кун ичида аксарият маҳбуслар ўз ихтиёрлари билан қамоқхонага қайтиб келишган ва бу воқеадан жуда ҳаяжонда бўлишган. Ўзимдаги мавжуд маълумотларнинг таҳлили асосида (бу маълумотларнинг бир қисми ўша пайтда олинган интервьюларга, бир қисми эса, Андижон воқеалари бошлангунгача бўлган даврга оид бошқа манбаларга доир) мен бугун бу воқеалар олдиндан пухта режалаштирилган, деган хулосага кела оламан. Улар, шубҳасиз, тасодифан рўй бермаган.

Савол: — ***Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов кўп йиллардан буён "Ҳизбут-Таҳрир" ташкилотининг кирдикорларидан дунёни огоҳлантириб келади. Айтинг-чи, Лондондаги террорчилик портлашларидан сўнг Ғарбнинг бу ташкилотга нисбатан муносабати ўзгардими?***

Жавоб: — Бугунги кунда Буюк Британияда "экстремистик" дея аталаётган диний тарғиботчиларга қарши, шунингдек, янада аниқроғи, "Ҳизбут-Таҳрир" фаолиятини қирқиш бўйича қандай чоралар қўллаш керак эди, деган масала атрофида кўп мунозаралар бўлаётир. Ҳукумат дастлаб "Ҳизбут-Таҳрир"нинг фаолиятини таъқиқлашга мойил эди. Бироқ кейин аҳолининг баъзи қатламларининг норозиликлари бошланди. Сўнг эса ёзги таътил вақти келди ва менинг билишимча, ҳеч қандай кескин қарор қабул қилинмади.

Савол: — ***Андижон воқеаларига Ўрта Осиёда яшовчи бошқа миллат мамлакатларнинг муносабати қандай?***

Жавоб: — Ўрта Осиёда яшовчи бошқа миллатлар Андижон воқеаларига Ўзбекистон билан бирдамликларини билдириб муносабатда бўлишмоқда. Улар, биринчидан, диний экстремизм хавфи мавжудлигини чиндан ҳис этишади. Иккинчидан, террорчилик хатари бор, деб ҳисоблашади ва учинчидан, Андижон воқеалари олдиндан режалаштирилган ва мамлакатнинг конституциявий тузумини ағдаришга қаратилган, деб ишонишади. Улар бундай ҳаракатларни маъқуллашмайди. Улар, шунингдек, бу воқеаларда ўзлари учун аниқ хавфни ҳам кўришади: Андижонда бундай операцияни амалга оширишга эришилган бўлса, кейинги навбат кимники, дейишади. Шундан келиб чиқиб, Ўрта Осиёда яшайдиган халқлар нега Ўзбекистон ҳукуматини қўллаб-қувватлаганини тасаввур этиш мумкин. Қирғизистон бундан мустасно, Қирғизистон дастлаб воқеаларнинг талқинини тўғри қабул қилгандай туюлди, бироқ кейинчалик Ғарбнинг босими остида мутлақо ўзгача позицияни эгаллади. Қирғизларнинг ўзлари воқеалар бошқача ривожланганига ишонганликлари эҳтимолга яқин. Бироқ президентлик сайловлари арафасида қирғизлар жуда кучсиз ва мураккаб вазиятга тушиб қолганликларини, бунинг оқибатида Ғарбнинг таклифларини қабул қилишлари устида жиддий бош қотириш зарурати туғилганини ҳам эсдан чиқармаслик керак.

Савол: — ***Андижон воқеаларида хорижлик унсурлар иштирок этганми?***

Жавоб: — Мен турли манбалардан бир неча хабарларни эшитдим, шунингдек, бошқа маълумотларни, ғарблик мухбирларнинг талаффузига кўра, Андижон воқеалари иштирокчиларининг аксарияти Андижон аҳолиси бўлмаганлиги тўғрисидаги ахборотларни ўқидим. Айримлар Қирғизистондан бўлган. Шунингдек, камида икки нафари рус тилида қийналиб гапиришганки, бу рус тили уларнинг она тили бўлмаганидан, бироқ фақат бирдан-бир муомала тили сифатида улар шу тилдан фойдаланганларидан далолатдир. Чеченлар ҳам бўлган, деган тахминлар ҳам айтилди. Яъни МДҲ давлатларидаги воқеалар характеридан келиб чиқилса, айтишим мумкинки, чеченларнинг иштирокини истисно этиб бўлмайди. Бироқ мен шахсан ҳозирги дамда мазкур тахминларга оид ҳеч қандай бошқа далилларга эга эмасман.

Савол: — ***"Акромийлар" аъзолари устидан ўтказилган суд Андижон воқеаларига сабаб бўлмадимикин?***

Жавоб: — Менимча, бу ҳам ўзининг муайян ролини ўйнаган. Бироқ вазият шундай бўлганки, бундай ҳодиса афтидан, турли гуруҳлар томонидан кўзда тутилган. Эшитганларимга кўра, Наманганда шундай воқеа рўй бериши эҳтимоли мавжуд бўлган. Бу воқеанинг Андижонда рўй бергани факти фожеа ташкилотчилари уни "Акромийлар" тарафдорлари устидан ўтказилган суд билан боғлаб юборишни исташганини кўрсатади.

Савол: — ***Яна қандай фикрларингиз бор?***

Жавоб: — Мен олдинга қараб, Ўрта Осиёда нимага эришишга умид боғлаётганимиз устида ўйлаб иш тутиш муҳим, деб ҳисоблайман. Менимча, бизнинг ҳукуматимиз ўз мулоҳазаларида жуда эҳтиёткор бўлиши лозим. Биринчидан, уларнинг Андижон воқеалари юзасидан эгаллаган нуқтаи назарларини тўғрилигини тасдиқловчи далиллар қани? Иккинчидан, уларнинг Андижон воқеаларининг талқини ва уларнинг бу воқеалардан сўнг Ўзбекистонга нисбатан қилган ҳаракатлари бу ҳудуд учун яхшилик олиб келадими? Агар биз қилаётган ҳаракатларимиз Ўрта Осиё учун, шунингдек, ўзимиз учун ҳам ҳақиқатан яхши, янада барқарор муҳит яралишига кўмаклашишга қатъий ишонмасак, бу ҳолда, менингча, яна бир бор, жуда чуқур ўйлаб кўришимиз керак.

Жон ДЕЙЛИ,
"The Washington Times",
АҚШ, 16 сентябр 2005

ПАРЛАМЕНТНИНГ КЕЛИШУВ КОМИССИЯСИ: ТАКЛИФ ВА МУЛОҲАЗА

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Келишув комиссиясининг лоақал битта таклифи рад этилган тақдирда Сенат ёки Қонунчилик палатаси келишув комиссиясига янги таклифларни тақдим этиш учун палата томонидан маъқулланган тузатишларни инобатга олган ҳолда ишни давом эттиришни таклиф қилиши мумкин.

Қонунчилик палатаси қонунни келишув комиссиясининг таҳририда қабул қилса, у маъқуллаш учун Сенатга юборилади.

Агар Сенат қонунни келишув комиссиясининг таҳририда маъқулламаса, у рад этилган қонун сифатида Қонунчилик палатасига қайтарилади.

Агар келишув комиссиясининг қонун бўйича ишлари якунларига кўра келишувга эришилмаса, қонун Сенат томонидан рад этилган қонун сифатида қайта кўриб чиқилиши лозим.

Қайд этилганидек, амалдаги қонун талабларига асосан келишув комиссияси фаолиятини ташкил этиш тегишли қонунни маромига етказиб қабул қилишда муҳим ўрин тутади.

Бу борадаги хорижий мамлакатларнинг тажрибаси таҳлили шуни кўрсатадики, қарийб барча икки палатали парламент тизимларида қонунни қабул қилиш ва биргаликдаги ваколатларга киритилган бошқа масалаларни ҳал этишда палаталар ўртасида юзага келадиган келишмовчиликларни бартараф этишга қаратилган жараёнлар мавжуд бўлиб, улар кўп жиҳатдан бир-бирига ўхшашдир. Жумладан, Швейцария Конституциясининг 89-моддасига мувофиқ федерал қонун ва қарорларни қабул қилиш учун парламентнинг ҳар икки палатаси розилиги талаб этилади. Башарти, Кантонлар Кенгаши (юқори палата) Миллий Кенгаш (қуйи палата) томонидан тақдим этилган қонун лойиҳасини рад этса, қонун қуйи палатага қайтарилади ва ҳар икки палата учун мақбул матн юзага келгунига қадар қонун лойиҳаси палаталар ўртасида ҳаракатда бўлиши мумкин. Бу усул "моки" усули деб юритилади.

Швейцария парламенти тажрибасига мувофиқ, қонунларнинг қабул қилиниши 90 фоиз ҳолатида палаталар ўзаро келишган ҳолда кўрилади. Келишув эришилмаган ҳолатдагина келишув жараёни қўлланилади. Швейцарияда бу борада 1902 йилдан буён келишув конференцияси институти амал қилади. Келишув конференцияси ҳар икки палатанинг қонун лойиҳаларини тайёрлаган комиссиялари вакилларидан таркиб топади. Қонун лойиҳасини дастлаб қабул қилган палата комиссияси кўриб чиққан бўлса, келишув конференциясининг шу комиссия раҳбари раислик қилади. Конференция келишмовчиликларни бартараф этиш юзасидан ўзаро келишувга келгач, унинг натижаларига кўра қарор чиқаради. Келишув конференциясининг қарори парламент палаталари томонидан тасдиқланиши лозим. Агар палаталардан бири қарорга эътироз билдирса, қонун лойиҳаси қонун тартибидан чиқарилади.

Франция парламентида ҳам палаталар ўртасида келишмовчиликлар чиққан тақдирда, қонун лойиҳаси бўйича "моки" усули амал қилади. Унга кўра, қонун лойиҳаси, уни токи ҳукумат тўхтатмагунига қадар, палаталар ўртасида ҳаракатланавериши мумкин. Бу борада Франция конституциясининг 45-моддаси 2, 3, 4-қисмларида қуйидагича меъёрлар белгиланган: "Башарти, қонун лойиҳаси ёки қонун таклифи ҳар икки палатада икки ўқишдан сўнг қабул қилинмаган бўлса ёки ҳар икки палатада биринчи ўқишдан ўтгандан сўнг ҳукумат масалани кечиктириб бўлмайди деб топса, Бош вазир баҳсли масалалар бўйича янги матнни ишлаб чиқиш учун тенглик асосидаги аралаш комиссия мажлисини чақиришга ҳақли.

Аралаш комиссия томонидан ишлаб чиқилган матн ҳукумат томонидан ҳар икки палатага маъқуллаш учун тақдим этилиши мумкин. Мазкур ҳукумат матнинг розилигисиз ҳеч қандай ўзгартириш киритиш мумкин эмас.

Башарти, аралаш комиссия мақбул матнни ишлаб чиқа олмаса ёки мазкур матн ушбу моддаларнинг 3-қисми талабларига асосида қабул қилинмаса, ҳукумат қонун лойиҳасининг Миллий Мажлис ва Сенатдаги янги ўқишидан сўнг Миллий Мажлисдан якуний қарор қабул қилишни талаб қилишга ҳақли. Бундай ҳолатда Миллий Мажлис аралаш комиссия томонидан ишлаб чиқилган матнга ёки ўзи томонидан сўнгги мартоба қабул қилинган, заруриятга қараб Сенат томонидан бир ёхуд бир неча тузатишлар киритиш орқали ўзгартирилган қабул қилинган матнга қайтиши мумкин."

Бу борада Германияда ҳам ўзига хос тажриба шаклланган. Германиянинг асосий қонуни – конституциясига биноан айрим қонунларни ҳисобга олмаганда, аксарият қонунларни қабул қилиш учун юқори палата – Бундесратнинг розилиги талаб этилмайди. Бу ҳолда, башарти, Бундесрат қонун лойиҳасини Бундестаг – қуйи палата қабул қилган таҳрирда бўлишини ёқламаса, қонун қабул қилинган кундан эътиборан уч ҳафта ичида келишув қўмитаси чақирилишини талаб қилишга ҳақли. Агар мазкур қўмита қонунга ўзгартириш киритишни талаб этса, Бундестаг бу масала бўйича ўз қарорини қабул қилиши шарт. Бундесрат шунингдек, қонун қабул қилинган кундан эътиборан икки ҳафта ичида қонунга нисбатан протест билдириш ҳуқуқига ҳам эга. Протест Бундестаг томонидан рад этилиши мумкин. Агар протест Бундесрат аъзоларининг учдан икки қисм кўпчилик овози билан қабул қилинган бўлса, уни рад этиш учун Бундестаг депутатларининг шунча овози зарур бўлади.

Германия қонунчилик жараёнининг яна бир ўзига хос жиҳати шундаки, асосий қонуннинг 81- моддасига биноан қонун, бош қонун чиқарувчи орган бўлмиш Бундестагни четлаб ўтиб ҳам, қабул қилиниши мумкин. Хусусан, агар Бундестаг қонунни қабул қилиш истамаса ва Федерал ҳукумат буни Бундестагнинг ўзаро келишмовчилиги деб топган бўлса, Федерал ҳукумат таклифи ва Бундесратнинг розилигига асосан Федерал президент фавқулодда қонунчилик ҳолатини эълон қилиши мумкин. Башарти, Бундестаг бу ҳолатда ҳам қонунни рад этса ёки ҳукумат учун номақбул таҳрирда қабул қилса ёхуд қайта киритилганидан сўнг тўрт ҳафта мобайнида у бўйича қарор қабул қилмаса, Федерал ҳукумат таклиф қилган қонун агар унда Бундесрат розилиги бўлса, қабул қилинган ҳисобланади. Бу тартиб фақат Асосий қонун – конституцияга нисбатан қўлланилмайди.

Японияда Конституциясига мувофиқ, Вакиллар палатаси (қуйи палата) томонидан қабул қилинган қонун Маслаҳатчилар палатаси (юқори палата) томонидан рад этилса, Вакиллар палатаси уни икки қисм кўпчилик депутатларнинг овози билан қонунни қабул қилиши ёки палаталарнинг қўшма мажлисини чақиришга ёхуд келишув қўмитаси тузишни талаб этишга ҳақли. Келишув қўмитасига ҳар икки палатадан 10 нафар кишидан киритилади. Келишув қўмитаси томонидан ишлаб чиқилган қонун лойиҳасини тасдиқлаш учун қўмита аъзоларининг учдан икки қисм кўпчилиги овози бериши зарур. Келишув қўмитаси томонидан тасдиқланган лойиҳа матни палаталарга кўриб чиқиш учун тақдим этилади. Башарти, келишув қўмитаси қонун лойиҳасини матни бўйича бир қарорга кела олмаса ёки ишлаб чиқилган матн ҳар икки палата томонидан ҳам рад этилса, қонун лойиҳаси юзасидан Вакиллар палатасининг қарори амал қилади.

Юқорида қайд этилган фикрлардан келиб чиқиб, парламент келишув комиссиясига қуйидагича таъриф бериш мумкин: парламент келишув комиссияси деганда маъқулланиши рад этилган қонун бўйича Олий Мажлис палаталари ўртасидаги келишмовчиликларни бартараф этишга қаратилган ҳуқуқий институт тушунилади.

Олий Мажлис палаталари мақомини белгилайдиган қонун ҳужжатлари ва бу борадаги хорижий давлатлар тажрибасини инобатга олиб, парламентнинг келишув комиссияси фаолиятини ташкил қилиш асосларини қуйидагиларга кўра такомиллаштиришга эҳтиёж туғилмоқда.

Биринчидан, Қонунчилик палатаси ва Сенатдан келишув комиссияси таркибига сайланган депутат ва сенаторлар, албатта, унинг мажлисларида иштирок этиши шарт. Агар Қонунчилик палатаси депутати ва сенаторлар узрли сабабларга кўра келишув комиссияси мажлисида иштирок этиш имконияти бўлмаса, бу ҳақда тегишли палаталар келишув комиссияси ҳамраисларини хабардор қилиши зарур.

Иккинчидан, келишув комиссияси таркибига кирмаган қонунчилик палатасининг депутатлари ва Сенат аъзолари унинг мажлисларида иштирок этишга ва қонун муҳокамасида маслаҳат овози билан қатнашишга ҳақли.

Учинчидан, келишув комиссияси иш фаолиятини ташкилий, ахборот, ҳужжат таъминоти тегишлича мажлислар қаерда ўтказилишига қараб, қонунчилик палатаси ёки Сенатнинг қўмиталари томонидан бошқа таркибий тузилмалар билан биргаликда амалга оширилиши лозим. Келишув комиссияси заруратга асосан Қонунчилик палатаси ёки Сенат юридик бўлими, бошқа қўмита ва таркибий тузилмалар ходимларини қонуннинг ягона матнини тайёрлашга кўмаклашиш учун жалб қилиш ҳамда олим ва мутахассисларни эксперт сифатида таклиф қилишга ҳақли.

Тўртинчидан, агар келишув комиссиясида бошқача тартиб назарда тутилмаган бўлса, парламент келишув комиссияси қарори очиқ овоз бериш йўли билан қабул қилинади.

Бешинчидан, парламент келишув комиссияси мажлисларининг стенографик ёзуви олиб борилиши зарур. Ҳар бир мажлис якуни ва ишларининг натижалари бўйича нафақат баённома, балки тегишли қонунга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш бўйича таққослаш жадвали ҳам тузилиши шарт. Таққослаш жадвалида келишмовчиликларни бартараф қилишга қаратилган таклифлар ва уларнинг асослари кўрсатилиши лозим.

Олтинчидан, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти экспертлари парламент келишув комиссияси мажлисларида кузатувчи сифатида қатнашиши мақсадга мувофиқ.

Qonun ijodkorligi

Еттинчидан, келишув комиссияси хулосаси илова қилинган қонунга доир ўзгартишлар ва қўшимчалар матни ва таққослаш жадвали имзолангунга қадар, ҳамраисларнинг имзоси билан ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш учун Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институтига, Қонунчилик палатаси ёки Сенатнинг юридик бўлимларига, лингвистик экспертизадан ўтказиш учун эса тегишли комиссияга юборилиши мумкин.

Саккизинчидан, парламент келишув комиссиясида рад этилган қонунни кўриб чиқиш муддатларини белгилаш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Бундан ташқари, белгиланган муддат ўтган тақдирда ёки келишмовчиликларни бартараф этиш бўйича якунига етмаган ҳолда келишув комиссиясининг ҳамраислари қарорлари билан Қонунчилик палатаси депутатлари ва сенаторларнинг келишув комиссияси ишида қатнашиш муддатларини узайтириш ҳақидаги қарори лойиҳаси Қонунчилик палатаси ва Сенатга киритилиши мумкин.

Тўққизинчидан, келишув комиссияси рад этилган қонун матни бўйича келишувга кела олмаса, у ҳолда келишув комиссияси янги таркибда шакллантирилиши мақсадга мувофиқ.

Ўнинчидан, рад этилган қонун юзасидан келишув комиссияси таҳриридаги қонунни палаталарда муҳокама этиш келишув комиссияси ҳамраислардан бири маъруза қилгандан сўнг бошланиши лозим. Чунки ушбу маърузада келишув комиссияси хулосаси ва қонунга доир ўзгартишлар ва қўшимчалар лойиҳаси матнининг муҳим жиҳатлари асослаб баён этиб берилиши керак.

Ўн биринчидан, юқоридагиларга асосан парламент келишув комиссиясининг фаолиятини ҳуқуқий тартибга солиш мақсадида Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг регламентларини келишув комиссияси фаолиятини ташкил этишга қаратилган қоидалар билан тўлдириш ёки Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг "Келишув комиссияси тўғрисида"ги қўшма Низомини ишлаб чиқиш лозим. Бу эса, ўз навбатида, парламент келишув комиссияси фаолиятини самарали ташкил этиш учун хизмат қилади.

Шубҳасиз, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этиш шароитида парламентнинг келишув комиссияси фаолиятини ташкил қилиш асосларининг такомиллаштирилиши қонун ижодкорлиги фаолиятида палаталараро муносабатларни уйғунлаштириш ҳамда парламент ваколатларини самарали амалга ошириш имкониятларини кенгайтиради.

Ш. РЎЗИНАЗАРОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти гуруҳ раҳбари, юридик фанлари доктори, профессор
Р. ҲАКИМОВ,
етакчи илмий ходими

ХУСУСИЙЛАШТИРИШ ВА МАЖБУРИЯТ

Talab va taklif

Мустақилликнинг дастлабки йилларіданоқ мулкни давлат тасарруфидан чиқариш, яъни хусусийлаштириш иқтисодий ислоҳотларнинг муҳим йўналишига айланди. Хусусийлаштиришнинг ҳуқуқий кафолати ва асослари эса бир қанча қонун ҳамда қонуности ҳужжатлари билан тартибга солинди. Шу маънода, бу жараёнга доир мажбуриятлар "Банкротлик тўғрисида"ги қонунда ҳам ўз ифодасини топди.

Янги таҳрирдаги **"Банкротлик тўғрисида"**ги қонунда муайян корхонада банкротлик аломатлари мавжуд бўлиб, қарздор шахсга нисбатан талаблар энг кам иш ҳақи миқдорининг камида беш юз бараварини ташкил этса, иш хўжалик суди томонидан қўзғатилиши мумкин, деб белгиланган. Бизнингча, қонундаги ушбу талаб рўйхатдан ўтаётган корхоналарнинг Низом фонди камида (ҳозир энг кам иш ҳақи 7835 сўм эканлигини инобатга олиб) 3.917.500 сўм бўлиши лозимлигини тақозо этади.

Фуқаролик кодексининг 39-моддасида: **"Ўз мулкида, хўжалик юритишида ёки оператив бошқарувида алоҳида мол-мулкка эга бўлган ҳамда ўз мажбуриятлари юзасидан ушбу мол-мулк билан жавоб берадиган, ўз номидан мулкий ёки шахсий номулкий ҳуқуқларга эга бўлиб, уларни амалга ошира оладиган, мажбуриятларни бажара оладиган, судда даъвогар ва жавобгар бўла оладиган ташкилот юридик шахс ҳисобланади"**, деб белгиланганиушбу меъёрларнинг бир-бирига боғлиқлигини тасдиқлайди. Корхона ўз мажбуриятларини бажариши учун камида юқоридаги миқдорда Низом фондига эга бўлиши лозим.

Корхона ўз мулки билан мажбуриятларига жавоб берар экан, унинг Низом фонди миқдори энг кам иш ҳақи миқдорининг 500 бараваридан кам бўлмаслиги керак. Корхонани ташкил қилиб, фаолиятини бошлаган мулкдор-муассис эса ўзи таъсис этган корхона банкрот бўлганида ғайриқонунийликка йўл қўйган ёки қўймаганидан қатъий назар, Низом фонди миқдорида субсидиар жавобгар бўлади.

Юридик шахснинг ўз мажбуриятини бажара оладиган даражада бўлиши шартлиги қонунда белгиланган. Буни Низом фондига киритмаслик уни ташкил қилган мулкдорнинг жавобгарликдан озод қилинишига асос бўлмаслиги керак.

Корхонанинг мол-мулки, шунингдек, унинг раҳбари бўлмаганда тугатиш жараёнини асоссиз чўзиш мақсадга мувофиқ эмаслиги боис, ночор корхонани рўйхатидан чиқариш, яъни тугатиш оқилона муддатда амалга оширилади.

Бизнингча, амалиётда кредиторлик қарзи 3.917.500 сўмдан кам бўлган ночор корхоналар кўпроқ учраётгани сабабли, қонуннинг 185,186,187-моддалари кенгроқ талқин қилинса, уларни амалиётда қўллаш билан боғлиқ муаммолар алоҳида ишлаб чиқилган тартибда амалга оширилса, банкротликка учраган корхоналарни тугатишни тезлатиш имкони туғилади.

Маълумки, хўжалик судларининг асосий вазифаси тугатиш жараёни қонуний олиб борилишини назорат қилиш ва кредиторлар манфаатлари бузилмаслигини таъминлаш, айбдор шахсларнинг жавобгарлигини қонуний ҳал қилиш ва тугатиш ишларини белгиланган муддатда якунлашдан иборат. Демак, бу борада ҳар бир банкротлик ишини диққат билан ўрганиш, иштирокчилар ҳудудий бошқарма ва солиқ хизмати ходимларининг ўз мажбуриятларини қай даражада бажараётганига баҳо бериб бориш, корхонани банкрот деб топишдан манфаатдор шахсларни аниқлаш, қисқаси, мазкур соҳани тартибга солувчи қонун ҳужжатлари асосида ишни мазмунан ҳал этиш лозим бўлади. Қуйидаги бир банкротлик юзасидан судда томонидан амалга оширилган ишга эътибор қаратайлик.

Данғара тумани Давлат солиқ инспекциясининг талабига кўра, тумандаги "Хизмат" хўжалик ҳисобидаги уй-жойларга хизмат кўрсатиш корхонасини банкрот деб эътироф этиш бўйича хўжалик иши судда кўрилган. Суд мажлисида аниқланишича, Данғара туманининг ҳокимининг 1995 йил 30 июндаги қарори билан "Хизмат" хўжалик ҳисобидаги уй-жойларга хизмат кўрсатиш корхонаси юридик шахс сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган ва Низом асосида фаолият кўрсатиб келган. Корхона 2001 йил январ ойидан буён иқтисодий ночор аҳволга тушиб, 2003 йил 24 октябр ҳолатига кўра, бюджетдан ташқари мажбурий тўловлар бўйича ва бошқа кредиторлардан 3.050.870 сўм, жумладан, солиқ турларидан 1.339.188 сўм, устамадан 1.566.667 сўм, меҳнат бўлимидан 26812 сўм қарздор бўлиб қолган. Ўзбекистон Республикаси Давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш қўмитаси Фарғона вилоят бошқармасининг 2001 йил 30 мартдаги буйруғига кўра, мазкур корхона хусусий мулк шаклига ўтказилиб, корхона мулки 240.784 сўмга баҳоланган. Мулкка эгалик ҳуқуқи берилган корхона раҳбари зиммасига эса, янги ташкил этилаётган корхона Низомини тасдиқлаш ва белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтказиш вазифаси юкланган. Корхона мулкдори Х.Султонов давлат ордерини олганидан сўнг 5 йил давомида ишчилар сонини камайтирмаслиги, мулкни ноқонуний равишда бошқаларга сотмаслиги ҳамда 2006 йилгача иш фаолияти турини ўзгартирмаслиги лозим бўлган. Бироқ корхона хусусийлаштирилгач, Х.Султонов корхона фаолиятини юритмаган, янги мулкчилик шаклидаги корхона Низомини давлат рўйхатидан ўтказмаган, ишлаб турган хизматчилар билан тузилган меҳнат шартномаларини бекор қилиб юборган.

Банкротлик тўғрисидаги иш кўрилишидан аввалроқ, ДСИ томонидан берилган даъво аризасига кўра, қарздорнинг мол-мулкидан бюджет олдидаги қарзини ундириш тўғрисида қарор чиқарилган. Қарор ижроси жараёнида корхонадан ундирилиши лозим бўлган суммалар суд ижрочилари томонидан корхонанинг мулки фуқаро томонидан сотиб олингани сабабли корхонанинг мулки йўқ, деб ижро ишини юритиш нотўғри хулосаланган.

Янги мулкдор томонидан сотиб олинган ГАЗ-53 русумли автомашина, Т-40 русумли трактор, прицеп, 64 квадрат метр маъмурий бино каби мулклар ҳолати ўрганилганда, корхона Низоми ишлаб чиқилиб, рўйхатдан ўтказилмагани, бу мулклар белгиланган тартибда янги ташкил этилган корхона балансига расмийлаштирилмагани, сотиб олинган техникаларнинг техник паспорти йўқлиги аниқланган. Низоми қайта давлат рўйхатидан ўтказилмай ва мулклари хусусийлаштирилмай, ДСИни Фуқаролик кодексининг 492-моддаси тартибида ёзма равишда хабардор қилмай туриб, корхонани банкрот деб топиш тўғрисида ДСИ томонидан хўжалик судига даъво аризаси тақдим этилган.

Фуқаролик кодексининг 50-моддасида: **"Бир турдаги юридик шахс бошқа турдаги юридик шахсга айлантирилганида** (ташкилий-ҳуқуқий шакли ўзгартирилганида) **қайта ташкил этилган юридик шахснинг ҳуқуқ ва бурчлари топшириш ҳужжатига мувофиқ янгидан вужудга келган юридик шахсга ўтади"**, деб белгиланган. Бундан корхона мулкдори хабарсиз бўлиб, мулкдор мулкларни сотиб олиш учун тўлаган 240000 сўмнинг камайтирилиши ёки камайтирилмаслиги тўғрисида судга ўзининг илтимосномасини киритган. Суд ижрочилари эса, қонун ҳужжатларини яхши билмаганликлари сабабли мулкларни сотиб, тушган маблағни корхонанинг бюджет олдидаги қарзини қоплашга йўналтирмаган.

Бундай мисоллар амалиётда кўп учрайди. Одатда эса, корхона хусусийлашганлигидан қатъи назар, мулкдор томонидан сотиб олинган мол-мулклар корхона қарзини қоплаш учун йўналтирилиши лозим. Чунки хусусийлаштириш натижасида корхона мулкини сотиб олган мулкдорлар ўз мажбуриятларини бажаришлари, хусусийлаштириб олинганидан сўнг ҳам қонун талабларини, шартномавий мажбуриятларини бажариб боришлари шарт.

Хуллас, банкротлик ишларини кўришда судьялардан катта меҳнат, банкротлик тўғрисидаги ишлари бўйича давлат идорасининг ҳудудий бошқармалари ва солиқ хизмати ходимларидан эса фаоллик талаб этилади. Шундагина кредиторлик қарзларининг қопланиш даражаси ошади.

Муҳаммаджон ОБИДОВ,
ҳуқуқшунос

Qilmish-qidirmish

Бу дунёда инсонни тўғри йўлдан оздирадиган, унинг ҳаётини издан чиқарадиган иллатлар афсуски, оз эмас. Шулардан бири гиёҳвандлик балосидир. Мана қарийб юз йилдирки, халқаро ҳамжамият бу иллатга қарши курашиб келади. Ўтган асрнинг бошларида, аниқроқ айтганда, 1909 йилда Шанхайда давлатлар ўртасида гиёҳванд моддаларини ўтказишини чеклаш тўғрисида илк халқаро ҳужжат қабул қилинган эди. Орадан икки йил ўтиб, яъни 1911-1912 йилларда эса опиум бўйича Гаага халқаро анжуманида тарихда биринчи марта гиёҳвандлик моддаларини таъқиқлаш тўғрисидаги конвенция ишлаб чиқилди.

ҚАЛТИС ҚАДАМ

Шундан буён ҳам орадан қарийб бир асрча вақт ўтди. Бироқ бу иллат ҳануз инсон ҳаётига хавф соладиган офатлардан бири бўлиб қолмоқда. Гиёҳвандлик балосини етиштирувчилар ҳам, уни сотиш билан шуғулланадиганлар ҳам сиз билан бизнинг орамизда яшайди. Мисол учун айтганда, Поп туманида яшовчи Эрмат Тошматов ана шундай кишилардан бири бўлиб чиқди. Шу йил 17 март куни у «марихуана» ва «гашиш» гиёҳвандлик моддаларини сотиб турган вақтида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимлари томонидан қўлга олинди. Энг ачинарлиси, у ҳали вояга етмаган Турғунбой Янгибоевни ҳам бу жиноятга бошлаган.

Албатта, жиноятчилар қилмишига яраша жазога тортилади. Бироқ кишини ташвишга соладиган томони шундаки, Э.Тошматов бойлик орттириш учун нафақат ўзининг, балки ўзгаларнинг ҳаётига заҳар солиб келган. Унинг кирдикорлари оқибатида биргина ўспириннинг ҳам гиёҳвандлик балосига йўлиқиши сира кечириб бўлмайдиган ҳол...

Бунинг устига гиёҳвандлик моддалар савдоси билан шуғулланаётганлар орасида баъзи аёлларнинг ҳам учраши, айниқса, ташвишлидир. Масалан, Учкўрғон туманида яшовчи Маърифат Нишонова Фарғона шаҳридаги Бешбола маҳалла фуқаролар йиғинида яшовчи Ёдгорхон Акромова билан оғзаки равишда «шартнома» тузишади. Яъни олдиндан жиноий тил бириктиради. Унга кўра, Маърифатхон Нишонова қонунга хилоф равишда гиёҳвандлик воситаси билан Ёдгорхон Акромовани таъминлашга, ўз навбатида «буюртмачи» яъни Ёдгорхон «товар»лар учун нақд пулда ҳисоб-китоб қилиш мажбуриятини олади. Оғзаки келишувга асосан Маърифатхон шу йилнинг 27 май куни ишга киришади. У кечки пайт, чамаси, соат 20 ларда фарғоналик шериги Ёдгорхон Акрамова билан телефон орқали боғланади. У ўз шеригига «товар келди, эртага эрталаб пул билан етиб келинг», деб айтади.

Ёдгорхон тўрт нафар фарзандини уйда ёлғиз қолдириб, ўзи қанот боғлаб, Учкўрғонга учади. У жами 63 дона тўртбурчак шаклидаги ўткир ҳидли, қотирилган, жигаррангли, кўп миқдордаги «гашиш» гиёҳвандлик моддасини нақд 1.790.000 сўмга сотиб олади.

Буни қарангки, кутилмаганида Маърифатхонни сахийлиги тутиб кетади. У мижозини ўзининг шахсий «Нексия» русумли «16 L 56 16» давлат белгили автомашинасида кузатиб қўяди. Баҳром Нишонов бошқарувидаги автомашина «Учкўрғон-Норин» йўналишидаги Қайқи қишлоғида жойлашган ёқилғи қуйиш шаҳобчасига етганда, «операция» барбод бўлади. Машина тегишли идора ходимлари томонидан тўхтатилади. Холис кишиларнинг гувоҳлигида М.Нишонованинг ёнидан 77,3 грамм, Ё.Акрамованинг ёнидан эса 1.192.06 грамм гиёҳвандлик моддаси ашёвий далил сифатида олинади. Бундан ташқари, холис кишиларнинг иштирокида М.Нишонованинг уйи кўздан кечирилганида, елим халтада ўралган оғирлиги 332.5 грамм бўлган «гашиш» моддаси ҳамда 2.008.200 сўм пул ашёвий далил сифатида олинди.

— Турмуш ўртоғим юрак хуружидан вафот этганди, — дейди суд мажлисида ўз айбига иқрор бўлган М.Нишонова, — унинг маъракасига Фарғонадан Ёдгорхон келди. Турмуш ўртоғимнинг хонасини йиғиштираётиб, кўп миқдордаги наркотик моддаларини топиб олдим. Ёдгорхон «агар наркотик моддалар бўлса, айтарсиз», деб тайинлаганди. Шу боис мен телефон орқали уни чақирдим.

Албатта, суд мажлисида ҳар икки аёл содир этган жиноятидан қаттиқ пушаймонлигини, оилавий шароити, бири тўрт нафар фарзанднинг онаси, иккинчисининг қарамоғида беш нафар боласи борлиги ҳам ҳисобга олинди. Бироқ кишини таажжубга соладиган томони шундаки, нега уларнинг ўзи бу жиноятга қўл уришдан олдин шуни ўйлашмади? Нега бундай заҳри қотил савдоси билан шуғулланиш нафақат жиноят, балки, ўзгалар ҳаётига тажовуз қилиш эканини ҳаёлларига келтиришмади? Албатта, суд ўзининг адолатли сўзини айтди. Яъни гиёҳвандлик моддаларини ўтказиш мақсадини кўзлаб, сақлаш ва ташиш учун фойдаланилган «Нексия» русумли автомашина жиноят қуроли ҳамда ашёвий далил сифатида олинган 2.008.000 сўм пул жиноят йўли билан топилган даромад ҳисобланиб, давлат эгалигига ўтказилди.

Мана сизга бир нопок қилмишнинг оқибати...

Албатта, юқоридаги воқеани бежиз баён этмадик. Гап шундаки, бир кимсанинг ҳаётда нотўғри қадам ташлаши, бойлик орттириш васвасаси бошқа кўпгина иллатларнинг урчишига сабаб бўлади. Мисол учун гиёҳвандлик моддаси олди-сотдисини олиб кўрайлик.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, аксарият ҳолларда оғир ва ўта оғир жиноятлар гиёҳвандлик моддасини истеъмол қилиш натижасида келиб чиқар экан. Умуман айтганда, бу иллат одам боласини минг битта балога гирифтор қилиши бугун ҳеч кимга сир эмас. Ана шуни била туриб, бу қалтис йўлга қадам қўйганларни эса қонун кечирмайди.

Олимжон КАТТАХЎЖАЕВ,
Наманган вилояти

Muhokama uchun mavzu

ЎҚУВЧИНИ ҲУРМАТ ҚИЛАЙЛИК!

Ҳурматли таҳририят ходимлари. Мен меҳнат фахрийси, қолаверса, узоқ йиллар турли газеталарнинг жамоатчи мухбири сифатида фаолият юритган журналист сифатида айрим фикр-мулоҳазаларимни билдирмоқчиман.

Энди гапнинг индаллосига кўчсак.

Истиқлол барча соҳаларда бўлгани каби журналистнинг эркин ижод қилиши учун ҳам жуда кенг имкониятлар эшигини очиб берди. Қолаверса, бу қонун асосида мустаҳкамлаб қўйилди. Бу ҳақда Конституциямизнинг 67-моддасида **"Оммавий ахборот воситалари эркиндир ва қонунга мувофиқ ишлайди. Улар ахборотнинг тўғрилиги учун қонунда белгиланган тартибда жавобгардирлар. Цензурага йўл қўйилмайди"**, дейилган. Демак, бош қомусимизнинг ушбу моддасига таяниб фикрлайдиган бўлсак, бугун мамлакатимиздаги оммавий ахборот воситалари ҳам, журналистлар ҳам бутунлай эркин ва дахлсиз фаолият юритиш ҳуқуқига эгадирлар.

Қолаверса, мустақиллик йилларида журналистларнинг ва оммавий ахборот воситаларининг фаолиятини мувофиқлаштирувчи ва ҳимоя қилувчи яна бир қатор қонунлар қабул қилиндики, биз бу ўринда ҳали бирор-бир мамлакатда журналист ва оммавий ахборот воситаларига ҳукумат томонидан бу қадар эътибор берилганини эшитмаганимизни таъкидлаб ўтсак арзийди. Сўзимиз қуруқ бўлмаслиги учун **"Ахборот олиш кафолатлари ва эркинлиги тўғрисида"**ги қонуннинг 10-моддасида **"Оммавий ахборот воситалари ахборот манбаини ва тахаллус қўйган муаллифнинг кимлигини унинг розилигисиз ошкор этишга ҳақли эмас. Ахборот манбаи ёки муаллифнинг кимлиги фақат суд қарори билан ошкор этилади"**, дейилади. Мана шу биргина модданинг ўзида амалдаги қонунчилигимизда журналистлар ва оммавий ахборот воситалари қонун ҳимоясига олинганини кўришимиз мумкин.

Юқоридаги далилларга таяниб гапирадиган бўлсак, бугун ўзбек журналистикасини ривожлантириш учун зарур бўлган барча шарт-шароитлар мавжуд, деб баралла айта оламиз. Шу ўринда ижтимоий-иқтисодий, маданий-маърифий ва бошқа бир қатор мавзуларда чуқур танқидий-таҳлилий чиқишлар қилаётган "Халқ сўзи", "Ўзбекистон овози", "Қишлоқ ҳаёти", "Адолат", "Ҳуқуқ" каби бир қатор таҳририятлар ва ана шу таҳририятларда фаолият кўрсатаётган журналистларнинг меҳнатларига тасаннолар айтиб ўтсак, арзийди, деб ўйлайман.

Хўш, шундай экан, мен нима мақсадда қўлимга қалам олиб, ушбу мақолани ёзишга жазм этдим? Энди масаланинг моҳияти, аниқроғи, танганинг иккинчи томонига қарасак.

Юқорида ютуқларимиз ҳақида тўхталиб ўтдик. Лекин, минг афсуслар бўлсинки, айрим камчиликларимиз ҳам борки, бу ҳақда ҳам ўзимиз қайғурмасак бўлмайди. Маълумки, матбуотга берилган эркинлик, ўз навбатида газетачиликда хусусий секторнинг ривожланишига ҳам кенг йўл очиб берди. Бу жуда яхши, албатта. Бир пайтлар Ўзбекистон бўйича саноқли газета-журналлар чоп этилгани ҳолда, бугун уларнинг сони мингга яқинлашиб қолди. Демак, ўз-ўзидан нашрлар ўртасида соф ижодий рақобат ва газетхонда танлаш имконияти пайдо бўлди. Лекин айрим ҳамкасбларимиз томонидан нашр этилаётган хусусий нашрларнинг ҳаммасини ҳам мақтаб бўлмайди. Чунки айрим нашрлар ўқувчи сонини кўпайтириш мақсадида бирбиридан беҳаё мақолаларни чоп этишга рўжу қўйиб кетдилар. Агар ана шундай мақолаларни қўлингизга олиб ўқисангиз, эр ва хотин ёки севишганлар ўртасидаги муносабатлар шундай ёритиладики, баъзан ўқишга ҳам уяласиз. Энди ана шундай мақолани ўқиган ёки ўқиётган ўсмир йигит-қизларнинг ҳолатини ўзингиз кўз олдингизга келтириб кўринг...

Албатта, бу ҳақда эътиборли нашрларимизда бир қатор танқидий-таҳлилий чиқишлар қилинди. Лекин афсуски, улар хусусий нашрлар муҳаррирлари ва ходимлари томонидан етарли даражада эътиборга олинмади. Агар олинганида эди, бугун камина ҳам бу ҳақда ёзиб ўтирмаган бўлардим.

Мазкур масаланинг яна бир жиддий томони шундан иборатки, кейинги пайтларда айрим хусусий нашрларда манзилсиз, аниқроғи, эгасиз танқидлар кўпайиб қолгандек, назаримда. Дейлик, бирор-бир муаллиф автобус ёки поездда ўзи билан ёнма-ён кетаётган йўловчи билан танишиб қолади. Ҳамроҳи унинг журналист эканлигини эшитиб хурсанд бўлиб кетади ва кўнглидаги гапларни тўкиб солади. Хуллас, журналистга дардини айтади. Журналист ҳам унинг айтганларини оқизмай-томизмай ёзиб олади ва матбуотда эълон қилади. Ўзингиз сезиб турганингиздек, бу ўринда на суҳбатдошнинг (чунки кўп ҳолларда журналист ҳамроҳи ўзини таништиришни истамаганини баҳона қилади), на объектнинг аниқ манзили кўрсатилади. Бу эса менинг назаримда, матбуотнинг ёки журналистнинг танқидий чиқиши эмас, аксинча, икки қўшни хотиннинг "фалончи фалон ишни фалондай қилибди", деган ғийбатидан бошқа нарса эмас.

Жонкуяр журналистлар, қадрдон ҳамкасблар, биз энг аввало, ўқувчимизни, кейин ўзимиз фаолият юритаётган нашрни, қолаверса, ўзимизни ҳам ҳурмат қилишимиз лозим. Акс ҳолда, газетхонлар орасида обрўмизни йўқотиб қўйишимиз мумкин. Ўқувчисиз нашрнинг эса ҳеч кимга кераги йўқ. Кераксиз бўлиб қолишдан Яратганнинг ўзи асрасин.

Ҳамро ШОДИЕВ,
меҳнат фахрийси

Shunaqasi ham bo`ladi

Одатда сиз-у биз яшаётган оламда умргузаронлик қилаётган кишилар икки тоифага бўлинадилар. Яъни омадли ва омадсиз одамлар. Шунинг учун ҳам халқ орасида "омадли одамнинг хўрози ҳам тухум қўяди", деганга ўхшаш киноямуз нақл юради. Ўз-ўзидан маълумки, омадли одамнинг "хўрози ҳам тухум қўйиб" турган пайтда, омадсиз бечоранинг товуғи ҳам туғмайди. Демак, омадсиз одам қай бир ишга қўл урмасин, пешонасини деворга уриб олаверади. Омадлилар эса, аксинча...

Буни қарангки, омадли ва омадсиз одамлар ўғрилар орасида ҳам бор экан. Биз бугунги мақоламизда айнан омадсиз ўғрилар ҳақида ҳикоя қилишни лозим топдик.

ОМАДСИЗ ЎҒРИЛАР

Ўзини ўғирликнинг пири ҳисоблаб юрадиган ўғрилардан бири куппа-кундуз куни супермаркетдан бир қути қимматбаҳо пивони ўмариб чиқади. Финларнинг Варкаус шаҳрида содир этилган бу ўғирлик жиноятини на супермаркет кассирлари ва на қоровуллари сезишди. Албатта, омади келганидан хурсанд бўлиб кетган ўғри тезроқ дўкондан узоқлашиш ҳаракатига тушиб қолди. Аксига олиб, негадир йўл тирбанд, автомобиллар эса жуда секин ҳаракатланаётган эди. Ўғри ўйлаб ҳам ўтирмай секин ҳаракатланаётган автомобиллардан бирининг орқа эшигини очди ва ўзини машина ичига урди. Буни қарангки, ўғри шошилишда автомобилнинг ёнига чизилган полиция белгисига эътибор бермаган экан. Аксига олиб машинани ҳам уни бундан аввал ҳам икки марта ўғирлик устида қўлга туширган таниш полициячи бошқариб бораётган экан.

Қисқаси, қимматбаҳо пиволар дўконга қайтарилди. Ўғри эса...

"Франс-Пресс" агентлиги эса ўз сайтида бундан ҳам ғаройиброқ ўғирлик ҳақида ҳикоя қилади. Япония шаҳарларидан бирида истиқомат қилувчи фуқаролардан бири бир умр кутилмаганда бойиб кетишни орзу қиларди. Лекин катта бойлик ҳеч қачон осмондан тушмайди. Қолаверса, Оловиддиннинг сеҳрли чироғи ҳам эртакларда қолиб кетган. Бугун бой бўлиш учун ишлаш ва фақат ишлаш керак. Бизнинг қаҳрамонимиз эса меҳнатни ёқтирмас эди. Шунинг учун ҳам осон бойлик топиш йўлини ахтарарди. У ўйлай-ўйлай бойишнинг антиқа йўлини топди. Бу жуда осон экан. Борасан. Катта бойликни ўмарасан ва ундан кейин ялло қилиб яшайверасан. Фақатгина ана ўша катта бойлик қаерда эканини топсанг бўлди. У ўғирликнинг оқибати нима билан тугаши ҳақида бош қотириб ҳам ўтирмади.

Шундай кунларнинг бирида у кўчмас мулк савдоси билан шуғулланувчи компания ходимининг изидан тушди. Навбатдаги савдо бўлиб ўтгач, компания ходими савдодан тушган 70 миллион йен, яъни 500 минг долларни қоғоз қопчага жойлаб, машинасининг орқа ўриндиғига ташлаб қўйди-да, ўзи тамаддихонага кириб кетди. Бу ўғри учун айни муддао эди. У бир лаҳзанинг ичида машина ойнасини синдириб, ўзи умр бўйи орзу қилган бойликни қўлга киритди. Энди фақат воқеа жойидан узоқлашиб улгурса, бўлди...

Буни қарангки, унга ҳам омадсизлик панд берди. Машинадан эллик қадам узоқлашар-узоқлашмас, қўлидаги қоғоз қопча йиртилиб кетди. Табиийки, ён-атрофга сочилиб кетган бир уюм пул кўпчиликнинг этиборини тортди. Бунинг устига қаердандир полиция ҳам пайдо бўлди. Хуллас, омадсиз ўғри қўлга тушди. Пуллар эгасига қайтарилди ва, албатта, ўғри ҳам тегишли жазони олди...

Шу йилнинг январ ойида Буюк Британия шаҳарларидан бирида юз берган ўғирлик ҳам анча-бунча шов-шувга сабаб бўлди. Маълумки, Британияда "Hoble" маркали спорт автомобиллари ишлаб чиқарилади. Машинасозлар айнан мана шу туркумдаги учта янги маркали автомобилни феврал ойида бўлиб ўтадиган кўргазмага тайёрлашди. Лекин уларга кўргазмада қатнашиш насиб этмади. Чунки ўғрилар бир кечада ҳар учала автоуловни ҳам "тинчитиб" кетишди. Тўғри, машиналарнинг бирини эртаси куниёқ корхонадан унча узоқ бўлмаган тор кўчаларнинг биридан топишди. Қолган иккитаси эса худди қумга тушган нинадек изсиз ғойиб бўлди. Полициячиларнинг барча саъй-ҳаракатлари зое кетди. Улар ўғриларнинг изидан туша олмадилар.

Лекин машинасозлик компанияси раҳбари Ли Нобль бундан кўпам ташвиш чеккани йўқ. У машиналар йўқолган биринчи куниёқ шундай деган эди:

– Ўғрилар барибир машинани бизга қайтаришга мажбур. Чунки ҳали мамлакат бозорларида бундай русумли машиналар пайдо бўлгани йўқ. Демак, бозорда сота олмайдилар. Қолаверса, бу машиналарни хорижга олиб чиқиб кетишнинг ҳам иложи йўқ. Чунки бундай русумдаги автоуловлар ҳали бирорбир давлатнинг божхонасида қайд этилмаган. Энг асосийси, ўғрилар биздан олиб қочган машиналарни "бўлаклаб" ҳам сота олмайдилар. Чунки уларга ўрнатилган эҳтиёт қисмлар бошқа бирорта ҳам машинага тўғри келмайди. Шундай экан, улар бизга машиналарни қайтаришга мажбур бўлишади...

Буни қарангки, компания раҳбари ҳақ бўлиб чиқди. Ўғирлик содир этилгач, орадан бир неча ой ўтиб, унинг қўл телефони жиринглаб қолди. Қўнғироқ қилувчи унга йўқолган ҳаворанг «M400 GTO» ва кумушранг «M12 GTO» автоуловларини қайта сотиб олишни таклиф қилди. Бу ҳақда Ли Нобль шундай ҳикоя қилади:

– Биз кўргазма учун тайёрлаган машиналарнинг нархи ўртача 430. 000 еврони ташкил қиларди. Ўғрилар машиналарнинг ҳақиқий нархини билмасликлари, қолаверса, мен улар айтган нархга эмас, аксинча, улар мен айтган нархга рози бўлишларини кўнглим сезиб турарди. Чунки уларнинг бошқа иложи ҳам йўқ эди. Барибир машинани пуллашнинг иложини топа олишмасди.Шунинг учун ҳам ўғрилар биринчи марта қўнғироқ қилишганда, ҳар иккала машина учун 4. 500 евро беришимни айтдим. Улар ҳар қанча ҳаракат қилишмасин, нархни бундан бир тийин ҳам кўтармаслигим, бу машиналарнинг менга умуман кераги йўқлигини билдирдим. Шундан сўнг ўғрилар ноилож мен айтган нархга рози бўлишди. Биз Ковентри ресторанида учрашишга келишиб олдик. Лекин улар бу ерга келишмади. Қўнғироқ қилиб, учрашувга бошқа жойни белгилашди. Хуллас, ярим кун давомида учрашув жойини ўн мартага яқин ўзгартиришди. Назаримда, улар менинг орқамда "дум" бор-йўқлигини текшириб кўришган бўлса керак. Табиийки, мен бу учрашув ҳақида полицияга хабар бермаган эдим. Агар шундай йўл тутсам, қимматбаҳо машиналаримни қайта кўрмаслигимни сезиб турардим. Ўғрилар билан улар айтган кўприк устида учрашдик. Улар мени ва машинамни эшитув мосламалари ўрнатилганми ёки йўқми, деб роса текшириб кўришди. Шундан сўнг машинага ўтириб шаҳар четидаги қаровсиз гаражлар турган жойга бордик. У ерда менга тегишли бўлган ҳар икки машина бус-бутун турарди. Мен уларга келишилган нархдан бир неча баравар кам пул бердим. Буни қарангки, улар пулни санаб ҳам кўрмай чўнтакка уришди ва кўздан ғойиб бўлишди. Улар машиналарнинг аккумуляторлари ва аудиотизимларини ечиб олишган экан, холос...

Улар кейинроқ менга телефон қилиб, пул келишилганидан камлигини айтишди. Мен уларга "сизлар билан аккумуляторлар ва аудиотизимлар учун ҳисоб-китоб қилдим", деб жавоб бердим.

Ана шундай қимматбаҳо машиналарни эгасига арзимаган пулга сотган омадсиз ўғриларнинг бир томондан омадлари ҳам бор экан. Чунки ҳалигача полиция уларнинг изига туша олгани йўқ.

Интернет материаллари асосида Ислом ҲАМРО тайёрлади

Ajab savdolar

Машҳур ёзувчимиз Абдулла Қаҳҳор "Рашк феодализм қолдиғи эмиш, хўрозларга қирон келди", деб ёзганида батамом ҳақ эди. Рашк бор нарса, уни инкор этиб ҳам, йўқотиб ҳам бўлмайди. Фақат унинг чеки-чегарасини билиш керак. Ҳар қандай оила муҳаббат асосида қурилса, эр-хотин бир-бирини севиб, кези келганда жиндеккина рашк қилиб яшаса, шубҳасиз, бундай турмуш ширин бўлади. Лекин керагидан ортиқ рашк ширин турмушга оғу солиши, ҳатто кишини жиноятга етаклаши ҳам мумкин. Қуйидаги воқеа ушбу фикримизга исбот бўла олади, деб ўйлаймиз.

НОЎРИН РАШК

Шаҳрисабзлик икки нафар фарзанднинг онаси Файзинисо рашк оқибатида эрининг умрига зомин бўлишига бир баҳя қолди. Қандай қилиб дейсизми? Мана эшитинг: у ҳам бошқа уй бекалари сингари эрининг ишдан қайтишини, иложи бўлса, эртароқ қайтишини яхши кўрарди. Шунинг учун ҳам оила тинч, рўзғор тотув эди. Эр ишдан вақтида қайтар, хотин уни хуш-хандон кутиб оларди. Турмуш ўртоғи Сайфулла ҳам ҳамиша хотинининг кўнглини олишга ҳаракат қиларди. Хуллас, улар икки фарзандли бўлишгунича, бирор марта жиддийроқ сен-менга боришгани йўқ. Яхши эркакни бошга кўтариб юрса арзийди, дейишади. Худди шу мақолни яхши хотинга нисбатан ҳам ишлатиш мумкин. Бироқ кейинги пайтда Сайфулла бир-икки марта ишдан кеч қайтди. Устига-устак бир кун қаердадир ётиб ҳам қолди. Бу Файзинисонинг юрагида пайт пойлаб ётган рашк туйғусини уйғотиб юборди. У энди эрининг ҳар бир хатти-ҳаракатидан хиёнат асосларини излай бошлади.

Бугун ҳам худди шундай бўлди. Кутавериб тоқати тоқ бўлган Файзинисо минг хаёлга борди. Гумон имондан айиради. Хаёлан қайсидир таниш аёлларнинг хонадонига кириб чиққан аёл, ахийри, чидаб туролмади. Соат кечки 23 га бонг чалаётганда икки боласини ҳам унутиб, уй кийимида кўчага чиққанини ўзи ҳам сезмай қолди. Қаерга борса бўлади? Қайдан изласин уни?!. Ҳа, кўнгли сезаяпти. Сайфулла айнан ўша аёлникида бўлиши мумкин. У ўзи гумон қилган хонадонига шошилинч кириб борганида, эри ўша хонадон соҳибаси билан бехавотир суҳбат қуриб ўтирган эди. Файзинисо даб-дурустдан эрини бузуқликда айблай кетди. Эр эса бу хонадонга бор-йўғи бир дўстини сўраб борган эди. Хулласки, эр-хотин бегона аёл олдида жанжални авжига чиқаришди. Сайфулла эса хотини уни ҳеч бир исбот-далилсиз айблаётганидан жиғибийрон бўлиб, жаҳли қўзиб кетди. Жаҳл аралаш хотинининг юзига бир шапалоқ тортиб юборганини ҳам сезмай қолди.

Жанжалнинг давоми ўз уйларига кўчди. Эр-хотиндан бири озгина паст келганида олам гулистон эди. Йўқ, аксинча бўлди. На хотин гапдан қолди, на эр жаҳлдан тушди. Натижада Файзинисо шайтон етовига юриб, нима қилганини ўзи ҳам сезмай қолди. Қайдандир қўлига илинган пичоқни олиб аввал ўзининг қорнига тиради. Бу ҳолни кўриб, ундан пичоқни олиш учун яқинлашаётган эрига ташланиб, унинг чап кўксига пичоқни санчиб юборди.

Хайриятки, Сайфуллани худо бир асради. Кўп қон йўқотган эр шифохонада ўзига келди ва ўн кун даволаниб, тузалиб чиқди. Ўртадаги икки фарзанд ҳаққи-ҳурмати рашкчи хотинига даъво қилмади. Бироқ одил судлов суд ҳукми билан жиноятчи аёл қилмишига яраша жазоланди. Жиноят кодексининг 104-моддаси 1-қисми билан ҳамда 57-моддаси қўлланиб, энг кам ойлик иш ҳақининг 10 баравари миқдорида жарима жазосига тортилди.

Сўнгсўз ўрнида бир фикрни айтиб ўтишни жоиз топдик. Хўш, Файзинисо қилмишига яраша қонун олдида жавоб берди. Лекин Сайфуллачи? Унинг қилмишини оқлаб бўладими? Агар у хотига ўз вақтида қаерга кетаётгани ва қачон келиши ҳақида айтганда, Файзинисо жиноятчига айланиб, судланиб юрмасди. Қолаверса, ота-боболаримиз "Эркаксиз уй"нинг остонасини куппа-кундузи ҳам ҳатлашмаган. Сайфулла эса тунги 23 да ўзга хонадонда, ҳали ишдан қайтмаган дўстини кутиб ўтирган. Демак, бу ўринда Сайфуллани ҳам бутунлай оппоқ, деб бўлмайди.

Бу ҳақда Сизнинг фикрингиз қандай, азиз газетхон?

Турдимурод УМИРЗОҚОВ,
ҳуқуқшунос
Ғози РАҲМОН,
"Инсон ва қонун" мухбири

Куз саховати

Jinoyat va jazo

ҚАБОҲАТ КАЛИТИ

СУД ОЧЕРКИ

Табиатнинг ғалати қонунияти бор: одатда, ҳар бир фаслнинг сўнгги ўн кунлигида об-ҳаво секин аста-ўзгариб, галдаги фаслга хос ҳодисалар рўй бера бошлайди. Бироқ бу гал бундай бўлмади. Гарчи февраль ойи охирлаб қолган бўлса-да, қаҳратон қишнинг изғирини сира тийилай, демасди. Айниқса, тунда совуқ авжига чиқарди.

Бундай пайтда "Тепақўрғон" қабристони шаҳарнинг буткул сукунат чўккан масканига айланиб қолади. Аммо ўша оқшом ушбу сукунатни бир шарпанинг телбавор кезиши бузди.

Ҳаётда одам боласи учун энг муҳими, бу — тани сиҳатлик, оилавий бахт, тинчлик ва хотиржамликдир. Айни неъматлардан бенасиб киши умрнинг мазмунини ҳис этолмайди.

Ўтган йил Галина (исм-шарифлар ўзгартирилган) бир дунё орзу-ҳавас билан Неъматжонга турмушга чиқди. Тўғри, аввалига уларнинг турмуши тинч ва осойишта кечди. Бироқ кейинчалик кутилмаган зиддиятлар пайдо бўла бошлади. Айниқса, келин бўлмиш аксарият ҳолларда қайнонаси билан гап талашиб қолар, бу низо катталашиб, охир-оқибат жанжалга айланарди. Шунда Галина аразлаб онасининг уйига кетиб қоларди. Орадан кўп ўтмай қайнонаси Холида опанинг ўзи уни қайтариб олиб келарди. Онаизор нима бўлганда ҳам ўғлининг тинчлигини ўйларди.

Худо қарғаган ўша кун ҳам Галина эри билан жанжаллашиб, онасининг уйига кетиб қолган эди. Бундан қаттиқ асабийлашган Неъматжон кун узоғи уйдан чиқмай ётди. Унинг кўнгли қоронғу тортган, ичи чироқ ёқса ёришмасди. Эртаси куни нонушта маҳали она ўғлига насиҳат қилди:

— Болам, эр-хотиннинг уруши — дока рўмолнинг қуриши, дейдилар. Шунинг учун гина-кудратни йиғиштириб, хотинингни уйга олиб кел, — деди Холида опа.

Онасининг гапини икки қилмайдиган Неъматжон шу заҳотиёқ қайнонасининг уйига қараб йўл олди.

Бироқ у ердан Галинани топа олмагач, қайноғаси Маратнинг уйи эшигини тақиллатди. Марат уйида "яримта" ни майдалаб ўтирган экан. Уни кўриб, дарров ичкарига таклиф қилди. Унинг ҳам юрагига қил сиғмас, нега деганда, кеча у ҳам хотини Гулсора билан жанжаллашган ва хотини боласини олиб, ота-онасиникига кетиб қолган эди.

— Куёвни пайғамбарлар сийлайди, деганларига энди ишондим, — ўзига улфат топилганидан суюниб гап бошлади Марат. Неъматжон эса ундан хотини қаерда эканини сўради.

— Кеча онамнинг уйида кўргандим, — деди Марат қўлидаги қадаҳни Неъматжонга узаётиб, — аммо бугун кўзим тушмади.

Шундан сўнг икковлон улфатчиликни бошлаб юборишди. Кетма-кет қадаҳлар кўтарилди. Пойинтар-сойинтар бўлса-да, тилаклар билдирилди. Лекин орадан бир соат ўтиб, ушбу хушчақчақлик ўрнини дилхиралик, аниқроғи, қабоҳат эгаллади. Бунга кайфи ошиб қолган Неъматжоннинг ҳақоратли сўзлари сабаб бўлди.

— Онангдан тортиб, опа-сингилларинггача бари суюқоёқ, — дея қайноғасини куракда турмайдиган сўзлар билан "сийлаш" га тушди у. Унинг гапи ҳар қанча иззат нафсига тегмасин, Марат шайтонга ҳай беришга уринди. Шунинг баробарида у Неъматжоннинг иззатини жойига қўйиб, ўзини босиб олишга ундади. Аммо сархуш куёвтўра тилини тийиш ўрнига баттар авжига чиқди. Аслини олганда, унинг оғзидан чиқаётган гап-сўзлар шунчаки бўҳтон эди. Бироқ бу ҳақоратомуз сўзлар ҳар қандай кишининг ғурурини топтарди. Шу боисми, охир-оқибат Неъматжоннинг ҳақоратини индамай эшитишга Маратнинг бардоши етмади. У хонтахта устида турган пичоқни қўлига олиб, Неъматжонга ташланди. Кўз очиб, юмгунча қотиллик содир этилди. Неъматжон ерга йиқилиб, хириллаб қолди ва зум ўтмай ҳаётдан кўз юмди.

Бироз ўтиб, ҳуши ўзига келган Марат поччасини ўлдириб қўйганини англаб етди-ю, даҳшатга тушди. У кўп ўтмай ўзини қўлга олди ва шоша-пиша қотиллик изларини яширишга тушди. Жасадни полиэтилен қопга солиб, балконга олиб чиқди, полдаги қон доғларини артиб тозалади. Қонга бўялган латтани эса кўчага олиб чиқиб, ёқиб юборди. Кейин уйига қайтиб кириб, тун ярмигача ухламай ўтирди.

Маратнинг уйи ортида "Тепақўрғон" қабристони жойлашган эди. Тўғриси, бу ўша дамда жиноят изини яширишга жуда қўл келди. Соат тунги 2 лар чамаси у мурдани орқалаб, қабристонга олиб чиқди. Сўнг эски қабрларнинг ёнидан лаҳм ковлаб, уни кўмиб ташлади...

Орадан икки-уч кун ўтмай Неъматжонни изсиз йўқолгани ҳақида совуқ хабар тарқалди.

Уни қариндош-уруғлари излашга тушишди. Лекин ҳеч қаердан унинг дараги чиқмади. Қариндош-уруғ Маратни ҳам қийин-қистовга олишди. Лекин у ўламан саттор мен кўрганим йўқ, деб туриб олди.

Ахир, қўлингда тайин асосинг бўлмаса, бировни айблаш қийин. Неъматжоннинг қариндош-уруғлари ҳам шундай аҳволга тушиб қолишди. Шу сабабли улар охир-оқибат Маратни ўз ҳолига қўйиб, Неъматни бошқа жойлардан излай бошлашди.

Лекин ҳаётда шундай бир кудратли ҳакам борки, унинг ҳукми олдида ҳар қандай метин иродали киши ҳам ожиз қолиши мумкин. Бу— виждон азобидир. Маратни ҳам кечаю кундуз виждон азоби қийнарди. Тўғри, аввалига у бу ҳолат тезда ўтиб кетади, деб ўйлади. Бунинг устига у ўзи қўл урган жиноятни унутишга уринди. Бироқ уддасидан чиқолмади. Қотиллик содир этилганининг ўн учинчи куни у тегишли идорага бориб, ҳаммасини оқизмай-томизмай айтиб берди.

Яқинда мазкур ишни кўриб чиққан жиноят ишлари бўйича Қўқон шаҳар суди Маратга қилмишига яраша қонуний жазо тайинлади.

Албатта, жазо тайинлашда унинг қилган жиноятига ўзи иқрор бўлиб келгани ҳам инобатга олинди. Бироқ, бу воқеанинг кишини ўйга толдирадиган бошқа бир жиҳати бор. Агар эътибор берган бўлсангиз, бу қотилликнинг илдизи ичкиликка бориб тақалади. Шунинг учун ичкилик ҳақидаги айрим фикр-мулоҳазаларни билдириб ўтиш ўринлидир. Бинобарин ичкиликка муккасидан кетган кимсалар дастлаб тулки каби бир-бирларига ёлғон мулозамат қилишади. Кейин шерга ўхшаб бир-бирларига ташланадилар. Охир-оқибат тўнғиз каби ерга чўзилиб қолади. Тиббиётда эса ичкиликнинг бевақт ўлимга олиб бориши ҳам исботланган. Лўнда қилиб айтганда, уни қабоҳат ва залолат калити, дейиш мумкин.

Акбаржон ЮСУПОВ,
ҳуқуқшунос
Хуршид СУЛТОНОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

ИНСОН ва ҚОНУН
МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
1996 йилнинг январидан нашр этилади
2003 йил 29 декабрда Ўзбекистон Матбуот ва Ахборот агентлигида 078-рақам билан рўйхатга олинган
Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Бўритош МУСТАФОЕВ, Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ, Пўлат САМАТОВ, Мавжуда РАЖАБОВА, Хуршид СОДИҚОВ, Сайфиддин РАҲИМОВ, Маҳмуд САТТОРОВ, Ислом ҲАМРО, Холли НОРБОЙ, Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.
Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.
Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ
Саҳифаловчи-дизайнер: Жаъфар ЖАББОРОВ
Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-315. Тиражи — 6501. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди —

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 133-70-65, 133-84-50